

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΑΣ

ΚΑΤ' ΑΓΓΛΩΝ ΚΑΙ ΑΓΓΛΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.

“ Έχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ᾧ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες, ὡς
λύχνῳ φαίνοντι ἐν ἀσχηρῶ τόπῳ.” Β'. Πέτρου, α. 19.

“ Καί μοι δοκεῖ μεγίστην θεὸν τοῖς ἀνθρώποις ἢ φύσις ἀποδείξει τὴν ἀλήθειαν, καὶ
μεγίστην αὐτῇ προσθεῖναι δύναμιν πάντων γούν αὐτὴν καταγωνιζομένων, ἐνί-
στε δὲ καὶ πασῶν τῶν πιθανοτήτων μετὰ τοῦ ψεύδους ταπτομένων, οὐκ οἶδ'
ὅπως αὐτὴ δι' αὐτῆς εἰς τὰς ψυχὰς εἰσδύεται τῶν ἀνθρώπων, καὶ ποτὲ μὲν
παραχρῆμα δείκνυσι τὴν αὐτῆς δύναμιν, ποτὲ δὲ πολλὸν χρόνον ἐπισχοτισθεῖσα,
τέλος αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ἐπικρατεῖ καὶ καταγωνίζεται τὸ ψεῦδος.” Πολύβιος.

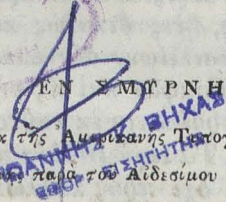
Handwritten signature or initials, possibly '70' or '70B'.

Handwritten initials 'TB'.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ,

Ἐκ τῆς Ἀμερικανῆς Τεπογραφίας,

Διευθυνομένης παρὰ τοῦ Αἰδεσίμου Δαυὶδ Τέμπλου.

1836.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

Κύριοί,

Ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ σας ἐξέδωκεν ἰσχύτως διὰ τοῦ τύπου δύο ἐπιστολάς αὐτῆς πρὸς τὸν Αἰδέσιμον Ἰ. Ἀ. Ἰέττερ, ὁμοῦ μὲ τὴν ἀπάντησιν ἐκείνου, καὶ μὲ διαφόρους ἰδικὰς τῶν παρατηρήσεις, αἵτινες σκοπὸν ἔχουν νὰ κλονήσωσι τὴν εἰς ἡμᾶς δημόσιον ἐμπιστοσύνην, καὶ νὰ φέρωσιν εἰς ἀνυποληψίαν τὰ σχολεῖά μας, ἐκρίναμεν εὐλογον οἱ ὑποφαινόμενοι νὰ δημοσιεύσωμεν ὀλίγας τινὰς σκέψεις περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, τὰς ὁποίας, μὲ πεποιθήσιν, συζένομεν εἰς τὴν εἰλικρινεῖαν ὄλων τῶν ἀληθῶς φιλοφρόσκων καὶ φιλομαθῶν Ἑλλήνων.

Πρὸ πολλοῦ, καὶ διὰ πολλὰς αἰτίας, τρέφουν οἱ Ἀγγλοὶ καὶ Ἀγγλαμερικανοὶ ὁμογενεῖς μας εὐνοϊκὰ αἰσθήματα πρὸς τὸ δεινοπαθὲς ἔθνος σας· πάμπολλοι δ' ἐξ αὐτῶν, οἱ θεοσεβέστατοι καὶ φιλανθρωπότατοι, ἠθέλησαν νὰ δείξωσιν ἐμπράκτως τὴν φιλικὴν ταύτην κλίσιν, βοηθοῦντες τοὺς Ἕλληνας πρὸς ἀποκτήσιν τῶν Ἱερῶν Γραφῶν εἰς τὴν καθομιλουμένην διάλεκτον, καὶ πρὸς ἐντελεστέραν καὶ γενικωτέραν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων τῶν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ἀμερικὴν ἔγιναν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἀδραὶ δαπάναι, διὰ ν' ἀποκτήσῃ ἐκάστη οἰκογένεια τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην. Ποῖος δὲ Χριστιανὸς εἰλικρινὴς, ποῖον γνήσιον τέκνον τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις δικαίως καυχᾶται ὡς μήτηρ Χρυσοστόμων καὶ Βασιλείων, δὲν ἐπιθυμῆι τὴν γενικὴν ταύτην διάδοσιν τῶν Γραφῶν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα; Ἀλλὰ τί ὄφελος ἦθελε προέλθειν ἐκ τούτου, εἰν ἀφίγοντο οἱ παῖδες ἀγράμματοι; Τὰ ἱερὰ Βιβλία πρέπει νὰ εὐρίσκωνται εἰς πάντα οἶκον, ὄχι πρὸς καλλωπισμὸν, ἀλλὰ πρὸς νοουθεσίαν καὶ διδασκαλίαν.

Διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν λοιπὸν τῆς νεολαίας, ἠνοιχθησαν

εις τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς ἄλλους τόπους κατοικουμένους ἀπὸ Ἑλληνας διάφορα σχολεῖα, τόσον τῶν ἀρχόντων, ὅσον καὶ τῶν κορασίων, τόσον Ἀλληλοδιδασκτικά, ὅσον καὶ Ἑλληνικά, καὶ ἐξεδόθησαν πολλὰ στοιχειώδη παιδαγωγικά βιβλία, ὡς Ἀλφαβητάρια, Γραμματικά, Ἀριθμητικά, Γεωγραφία, εὐκόλα μαθήματα πρὸς ἀνάγνωσιν, ἱστορίδια ἐθνῶν τινῶν, ἱερὰ βιογραφία, κτλ. κτλ., τὰ ὅποια ὅλα ἢ ἐπωλήθησαν εὐθηνότατα, ἢ διεδόθησαν ἀμισθὶ εἰς σχολεῖα καὶ ἄπορα τέκνα. Ἡ μεγάλη δὲ ζήτησις τῶν βιβλίων τῆστων, ἢ ἡ γενικὴ εὐνοία εἰς τὰ προειρημένα σχολεῖα, μᾶς εἶχαν κάμειν νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ἦσαν εὐπρόσδεκτα εἰς τὸν λαόν, καὶ μᾶς εἶχαν ἐμπνεύσειν ἐλπίδας,—τὰς ὁποίας ἀκόμη τρέφομεν,—ὅτι οἱ ὡς πρὸς ταῦτα ἀγῶνές μας οὔτε ἦσαν οὔτε θέλουν εἶσθαι μάταιοι.

Νεωστὶ ὅμως ἐφάνησαν τινές, ὄχι μόνον εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἄλλαχοῦ, οἵτινες, κινούμενοι ἀπὸ αἰτία, γνωστότερα εἰς αὐτοὺς παρά εἰς ἡμᾶς, διέδωκαν ψεῦδη καὶ συκοφαντίας καθ' ἡμῶν καὶ τῶν συναδελφῶν μας καὶ τῶν σχολείων μας, καὶ, εἰς ἓνα ἢ δύο τόπους, κατήντησαν ὥστε νὰ σχίσωσι καὶ νὰ καύσωσι δημοσίᾳ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ! Ἐπιστολὴ τις, γραμμῆνη, τὸ φαινόμενον, εἰς Σύρον, τυπωμένη δε εἰς Παρισίους, ἔσχοπὸν ἔχουσα νὰ διεγείρῃ τὰ πάθη καὶ τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν εἰς Ἑλλάδα ἀποσολικῶν φίλων μας, μετετυπώθη νεωστὶ ἐνταῦθα, καὶ διεδόθη μετὰ πολλοῦ ζήλου. Ἐφάνη δὲ πρὸ μικροῦ καὶ ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ, πηγάζουσα ἀπὸ τὴν ὑψίστην Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχὴν τῶν εἰς τὴν Τουρκικὴν Αὐτοκρατορίαν Ὀρθοδόξων Ἀνατολικῶν, πνέουσα καὶ αὐτὴ καθ' ἡμῶν καὶ τῶν σχολείων μας ὄχι τὰ πλέον φιλικὰ αἰσθήματα, ἀλλ' ἀπὸ ἐσφαλμένης πληροφορίας, ὡς πιστεύομεν. Τέλος πάντων, ἐστάλθη πρὸς τὸν Κύριον Ἰεττερ ἡ ἐπιστολὴ τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀπαιτῶσα τὴν ἀποβολὴν ἐνὸς τῶν διδασκάλων του, μόνον καὶ μόνον διότι εἶναι ἄλλου δόγματος.

Στοχαζόμενοι ὅλα ταῦτα, καὶ πιστεύοντες ὅτι, εἰάν ἦτο δίκαιον ν' ἀποβληθῆ ὁ διδάσκαλος διὰ τὴν ἀλλοδοξίαν τε, ἔπρεπε καὶ ἡμεῖς, οἵτινες δὲν εἴμεθα τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος, νὰ παραιτηθῶμεν ἀπὸ πᾶσαν σχέσιν μὲ τὰ σχολεῖα, ἐκρίναμεν διὰ τοῦτο ὁμογνωμόνως νὰ μὴ στέρξωμεν εἰς τὴν

ἀπαιτήσιν ταύτην, ἐκτὸς ἂν ἐπαρουσιάζοντο ἄλλα αἰτία σημαντικώτερα παρὰ τὸ ἐν καὶ μόνον τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐπιστολήν.

Τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοὺς ἐγνωστοποίησεν ὁ Κύριος Ἰέττερ καθαρῶτατα, λέγων ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ στέρξῃ εἰς ἀπαιτήσεις ἀπ' ἀνθρώπους, εἰς τοὺς ὁποίους κατ' οὐδένα τρόπον δὲν εἶναι ὑπεύθυνος· ἀλλὰ δηλοποιῶν ἐνταυτῷ τὴν προθυμίαν τῆς ἀκούῃς φιλικῆς συμβουλῆς, διὰ τῶν ὁποίων ἠθέλην ἐμπορέσειν νὰ βελτιώσῃ τὰ σχολεῖά του. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἔκριεν εὐλογον νὰ δημοσιεύσῃ τὴν ἀλληλογραφίαν ταύτην, μὲ ἰδικὰς τῶν σημειώσεις προσηρητημένας. Ἐπειδὴ δ' αἱ σημειώσεις αὗται φαίνονται ἀρμόδιαι νὰ διεγείρωσι κατ' ὅλων ἡμῶν ἐπιβλαβεῖς προλήψεις, καὶ νὰ φέρωσιν ἐμπόδια εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, διὰ τοῦτο ἀναγκαζόμεθα νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ λαοῦ πρὸς δικαιολόγησιν μας.

Ἰδοὺ λοιπὸν, ὑποβάλλομεν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ φιλοδικαίως ἀναγνώστῃς πρῶτον τὰς ἐπιστολάς καὶ παρατηρήσεις τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁμοῦ μὲ τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Κυρίου Ἰέττερ· ἔπειτα δὲ καὶ τὰς ἰδικὰς μας σκέψεις.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.

Κύριοι Ὁμογενεῖς,

Ἐπειδὴ καὶ ἐκλέχθημεν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν νὰ παρατηρῶμεν τὸν μὲ τὸν ὁποῖον τρόπον ἐνεργεῖται ἡ ἀνατροφή τῶν τέκνων τῶν ὁμογενῶν μας εἰς τὰ σχολεῖα, καὶ ποίας διδάσκονται δεησκευτικὰς ἰδέας, ἐσοχάσθημεν ὡς ἀναγκαῖον νὰ ζητήσωμεν ἐγγράφως παρὰ τοῦ Αἰδεσίμου Κυρίου Ἰέττερ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ διδασκάλου τῆς ὅσῃς εὐρίσκεται εἰς τὸ σχολεῖον τὸ πλησίον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, διὰ τὰς ὅσας αἰτίας γράφομεν εἰς τὴν ἐπιστολήν μας. Ὁ Κύριος ὁμως Ἰέττερ, ἀντὶ νὰ μᾶς ἀποκριθῇ κατ' εὐθεΐαν εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολήν μας, μᾶς προτείνει ἄλλα ὅσα ἡμεῖς δὲν τὸν ἠρωτήσαμεν, οὔτε καιρὸν εἶχομεν νὰ τὸν ἐρωτήσωμεν. Βλέποντες δὲ τοῦτο, ἐσοχάσθημεν νὰ κοινώσωμεν εἰς ὅλας τοὺς ὁμογενεῖς μας καὶ τὰς δύο ταύτας ἐπιστολάς, διὰ νὰ πληροφορηθῶσιν ἀκριβῶς πῶς ἐφέρθημεν ἡμεῖς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐὰν δικαίως ἐζητήσαμεν τοῦτο, καὶ ποίας ἀποκρίσεις ἐλάβομεν.

Κύριε,

Εὐγνωμονοῦντες διὰ τὰ ὅποια τρέφετε πρὸς τὴν τοῦ ἔθνους μας παιδείαν αἰσθηματά, καὶ φρονοῦντες ὅτι ὁ σκοπὸς σας ὅλος ἀποβλέπει τὴν πρᾶξιν τοῦ καλοῦ, καὶ

τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ “ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν,” καὶ βέβαιαι ὄντες ὅτι ἅμα ἤθελε σᾶς προτείνειν τις ὅ,τι ἀποστέλει πρὸς ὠφέλειαν, εὐθύς καὶ τὸ δέχεσθε καὶ τὸ ἐνεργεῖτε, ἀναφερόμενοι εἰς σᾶς, ἀξιούμεν ὥστε τὸ πλησίον εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖόν σας νὰ βελτιωθῆ, διὰ νὰ γίνωνται ἀναλόγως τῶν ἐξόδων σας καὶ αἱ περίοδοι.

Κύριε, διὰ νὰ βελτιωθῆ ἡ σχολή σας αὕτη, καὶ νὰ ᾖναι κατὰ τὴν εὐχαρίστησίν μας, καὶ διὰ νὰ ᾖναι ἐλεύθερα καὶ τὰ τέκνα τῶν ὁμογενῶν μας νὰ εἰσέρχωνται αὐτοῦ, πρέπει νὰ ὑπάρχη διδάσκαλος ὁμογενῆς μας, καὶ τοῦ αὐτοῦ μετ' ἡμᾶς δόγματος, ὅστις, ὁμοῦ μετ' ἡμᾶς, νὰ ἐνσπείρῃ καὶ εἰς αὐτὰ δογματικὰς ἰδέας, συμφώνους μετ' τὸ πνεῦμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ εἰς τὰ προκαταρκτικὰ σχολεῖα, τὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τέκνα δὲν πρέπει νὰ διδάσκωνται ἀπὸ ἄλλου δόγματος διδάσκαλον, διότι ὅ,τι αὐτὸς δὲν δοξάζει, καὶ ὅ,τι δὲν ἔμαθε νὰ δοξάζῃ, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ διδάξῃ εἰς ἄλλους;

Κύριε, ἡμεῖς χωρὶς νὰ παρατηρήσωμεν ἂν πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὴν παιδείαν τοῦ εἰς αὐτὸ τὸ σχολεῖον διδάσκοντος, καὶ ποῦ ἐσπούδασεν ὅ,τι ἐπαγγέλλεται, καὶ τὸν χαρακτῆρα, καὶ παραχωροῦντες αὐτὰ εἰς τὴν φροντίδα σας, ἀπαιτοῦμεν ὡς ἀπὸ προσώπου ὄλων τῶν ὁμογενῶν μας τοῦτο, ὥστε οἱ εἰς τὰ φιλόδηρα σας ταῦτα σχολεῖα διδάσκοντες νὰ ᾖναι τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος, ὡς διδάσκαλοι τῶν τέκνων τῶν Ἀνατολικῶν Χριστιανῶν, συνωδευμένοι μετ' αὐτοὺς ἐκπαίδειαν ἰκανὴν κατὰ τὸ ὅποῖον ὑπόσχονται, ἠθικὴν Χριστιανικὴν, καὶ χαρακτῆρα ἀξιοπρεπεῆ.

Ἐλπίζοντες ὅτι, ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς σας ἀφορᾷ μόνον καὶ μόνον τὴν παιδείαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅλαι αἱ τὰς ὁποίας ἐκτελεῖτε δαπάναι δαπανῶνται μόνον καὶ μόνον πρὸς αὔξησιν τῶν φῶτων καὶ γνώσεων, καὶ πρὸς διάδοσιν τῶν μαθησῶν καὶ τῆς ἠθικῆς, θέλετε ταχύτερον ἐκτελεῖσιν τὴν ἀπαιτήσιν μας, καὶ εἰσάγοντες διδάσκαλον ὁμογενῆ, καὶ τοῦ αὐτοῦ δόγματος μετ' ἡμᾶς τοὺς Ἀνατολικούς, θέλετε μᾶς γνωρίζειν πάντοτε εὐγνώμονας, ὅταν τὰ καλὰ γίνωνται μετ' ἡμᾶς ἀπολύτως καλόν.

Μένομεν, ἀγαπητοί,

Τῆς β'. Μαΐου, αὐλς'.

Ἡ ἘΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚὴ Ἐπιτροπὴ.

Ἐπειδὴ ὁ παρεῖληθον ἡμέραι πέντε, καὶ δὲν μᾶς ἀπεκρίθη, ἐγράψαμεν τὴν ἀκόλουθον.

Κύριε,

Εἰς τὰς 22 τοῦ τρέχοντος σᾶς ἀνεφῆραμεν περὶ τῆς βελτιώσεως τοῦ εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολεῖόν σας, καὶ περὶ τῆς εἰσαγωγῆς διδασκάλου ἔχοντος τὸ δόγμα Ἀνατολικόν· ἄχρις ὅμως τῆς ὥρας ἀποκρίσιν σας δὲν ἐλάβαμεν· παρακαλεῖσθε λοιπὸν νὰ μᾶς ἀποκριθῆτε, πληροφροῦντές μας τὴν ἀπόφασίν σας.

Μένομεν, ἀγαπητοί,

Τῆς γ'. Μαΐου, αὐλς'.

Ἡ ἘΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚὴ Ἐπιτροπὴ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΙΕΤΤΕΡ.

Αἰδούμεοι Κύριοι,

Ἡ ἐπιστολή σας τῶν 22 Μαΐε Ε. Π. μ' ἐδόθη τὴν ἰδίαν ἡμέραν· ἀλλ' ἐπειδὴ εὐρισκόμην ἤδη ἕτοιμος νὰ ἀναχωρήσω ἀπὸ τὴν πόλιν διὰ τὴν ἔξοχὴν, δὲν ἤμπορεσθε νὰ σὺς ἀπκριθῶ ἀμέσως. Ἐπιτρέψατέ με, εἰς ἀπόκρισιν, νὰ κάμω τὰς ἀκολούθους παρατηρήσεις.

Αἱ Ἀποστολικαὶ Ἐταιρεῖαι τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, καθόσον περὶ αὐτῶν εἶμαι πληροφορημένος, πρῆττασαι ἀγαθοεργίας [α] μεταξύ Χριστιανῶν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, λαμβάνουν ὡς πλατεῖαν βᾶσιν θρησκευτικῆς διδασκαλίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅς τις περιέχεται εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην, καὶ τὸν ὅποιον ὅλοι συμφώνως δέχονται· ἀπαρῆλλακτα καθὼς ἡ Βρετανικὴ καὶ Ξένῃ Βιβλικὴ Ἐταιρεία τυπώνει καὶ διανέμει τὴν Γραφὴν, τοιαύτην ὅποια εὐρίσκειται εἰς τὰ ἀρχέτυπα, χωρὶς σημειώσεις οὐδὲ σχόλια.

Εἰς τὰ σχολεῖα τῶν φιλανθρωπικῶν τούτων ἑταιρειῶν δὲν εἶναι σκοπούμενον νὰ διδάσκηται κάμμία τελετὴ ἰδία ἔργα, ἢ κανὲν δόγμα ἰδιαίτερον, τινὸς ἐκκλησίας, ἀλλὰ μόνον ἀπλῆς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ [β]. Κάθε διδασκαλία, ἀφορῶσα διατυπώσεις ἢ ἰδιαζούσας πράξεις, παραβλέπεται ὡς μὴ οὐσιώδης· ἐπειδὴ ὁ Ἅγιος Παῦλος λέγει, “Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομὴ τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις.”

Παρακινοῦνται δὲ εἰς τοὺς φιλανθρωπικὰς τούτους ἀγῶνας ὄχι ἀπὸ φαρμακίον πνεύμα, ὄχι ἀπὸ ἰδιαζούσαν τινὰ κλίσιν πρὸς τὸν ἴδιον αὐτῶν τρόπον τοῦ λατρεύειν τὸν Θεόν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ μας Διδασκάλου, “Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.” ἥτις ἐπιστηρίζεται καὶ ἀπὸ τὸν Ἅγιον Παῦλον μὲ τοὺς ἀκολούθους λόγους, “Ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως.” “Ὅτι δὲ ἦτο πάντοτε γνωστὸν εἰς τινὰς τῶν Προστώτων ἢ Ἀξιωματικῶν τῆς Ἐκκλησίας σας, οἵτινες εἶναι ὑπέρμαχοι τῶν δογμάτων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὄχι ὀλιγώτερον παρ' ὅσον ἐμπορεῖτε νὰ ἦσθε σεις, ὅτι ἡμεῖς ἐνεργοῦμεν κατὰ τὴν γενικὴν ταύτην καὶ Γραφικὴν ἀρχήν, γίνεται πασιδὴλον ἀπὸ τὴν ὅποιαν αὐτοὶ ἔδειξαν εἰς τὰ σχολεῖα μας εὐνοίαν, ἐπισκεπτόμενοι αὐτὰ, καὶ παρευρισκόμενοι εἰς τὰς δημοσίας των ἐξέτασεις, καὶ μάλιστα παρακαλοῦντες ἡμᾶς νὰ τὰ ἐπαυξήσωμεν, καὶ νὰ συστήσωμεν σχολεῖα εἰς μέρη, ὅπερ οὐδὲ εἶχαμεν κἂν τὰ μέσα νὰ εὐχαρισήσωμεν τὴν ἔφεσίν των.

Καὶ ὁ πρῶτον δὲ Ἀρχιεπίσκοπος Σμύρνης Σεραφεῖμ, ὅστις καταρχὰς δὲν ἦτο παντελῶς εὐδιάθετος πρὸς τὸν ἐπιεικῆ ζῆλόν μας, ἐπειδὴ δὲν ἐγνωρίζεν ἐντελῶς τὰς ἀρχὰς μας καὶ τοὺς σκοποὺς μας, ὕστερον ἀποφασιστικῶς ἐφάνεργωσε τὴν εὐχαριστήσιν σου εἰς μίαν ἐξέτασιν τοῦ ἐν Βουτζᾷ σχολεῖου μας μὲ τὰς ἀκολούθους λέξεις, “Τώρα ἐκατάλαβα ὅτι τῶντι κάμνετε καλὸν εἰς τὸ γένος μας· εἰς τὸ ἐξῆς διὰ ὁμιλήσω διαφορετικὰ περὶ ἐσᾶ· παρὰ πρότερον [γ].” Ἐνῶ λοιπὸν ταῦτα ὑπάρχεν ἀναντιρρήτως ἀληθινὰ, καὶ ἐνῶ τὰ σχολεῖά μας ἦσαν καὶ εἶναι ἀκόμη ἀνοικτὰ εἰς τὴν ἐπιτήρησιν σας κατὰ πάντα καιρὸν, καὶ ἐνῶ οἱ γονεῖς, οἵτινες ἀναμφισβότως εἶναι οἱ πρῶτοι φύλακες τῶν τέκνων των, ἐφάνεργωσαν πάντα ὅσα, καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὴν τελευταίαν ἐξέτασιν αὐτῆς ἐκείνης τῆς σχολῆς, ἥτις ἀπὸ σᾶς φέγγεται, τὴν

τελείαν των ευχαρίστησιν και ευγνωμοσύνην διὰ τὰς προόδους τῶν τέκνων των· στοχαζόμενος, λέγω, ὅλα ταῦτα, ὄχι μικρὸν ἐξεπλάγην διὰ τὸν τρόπον και τὸ σκοπούμενον τῆς πρὸς ἐμὲ ἐπιστολῆς σας. Φαίνεται ὡς ἐπιστολὴ ὑποκειμένων ἀγνοούτων τὰς πασιδῆλεις περιστάσεις ταύτης τῆς σχολῆς, ἥτις, ὡς βέβαια γνωρίζετε, ὑπῆρξεν ὑπὸ τὸν ἴδιον διδάσκαλον και μετὸν ἴδιον σχηματισμὸν εἰς τὸ διάστημα τῶν ἑξ ἡδὴ παρελθόντων χρόνων. Τὸ σχολεῖον εἶναι ἐλεημοσύνης σχολεῖον, και ἐλευθέρως ἀνοικτὸν εἰς ὅλους, ὅσοι θέλουν νὰ ὤρληθῶσιν ἀπ' αὐτό. Κάνεις δὲν βιάζεται νὰ πέμψῃ τὸ τέκνον του. Ὁμοιάζει δὲ και ἐπιστολὴν ἰαγερτέρου πρὸς τὸν αὐτοῦ ὑποδεέστερον. Σὰς ἐρωτῶ λοιπὸν, “Τίς ὑμᾶς κατέστησεν ἄρχοντας και δικαστὰς ἐπ' ἐμὲ;” Ἡ τίς δὲν αταί νὰ σὰς δώσῃ ἐξέσιον εἰς τὸ νὰ με προστάξετε με ποῖον τρόπον και με ποῖα μέσα χρεωστῶ νὰ μοιράζω τὴν ἐλεημοσύνην μου, ὡς πρᾶκτωρ μιᾶς φιλανθρωπικῆς εταιρείας, εὐρισκομένης εἰς Ἀγγλίαν, και ὄχι, καθὼς λέγετε, εἰς Ἀμερικὴν; Ἐγὼ πάντοτε εἶμαι ἔτοιμος νὰ δέχωμαι συμβουλὰς, και ευγνωμονῶ εἰς καθένα, ὅστις θέλει νὰ με ὀδηγήσῃ κατα τὸν προσήκοντα τρόπον πῶς νὰ καταστήσω ἑμαυτὸν και τὰ παρ' ἐμοὶ ἐναποκείμενα μέσα ὠφελιμώτατα. Ἀλλὰ παρακαλῶ, διὰ βραχέων, νὰ ἐνθυμῆσθε ὅτι ἐγὼ δὲν θέλω στρέξῃν εἰς τὸ νὰ ἐπιτάτωμαι, καθὼς καταλαμβάνω ὅτι τὸ δηλοῖ ἡ λέξις σας, “ἀπαιτοῦμεν.” [δ]

Ἐάν τις τῶν γονέων, — ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι οἱ προσφορύτεροι κριταὶ τοῦ τοιοῦτος, (ε) — ἐμπορῇ προσηκόντως ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὰ παιδιὰ των οἰσφθίκεσαν ἢ παρημελήθησαν, και ὅτι ὁ διδάσκαλος ἐπρόσχερσεν εἰς τὸ ἠθικόν, και ἐπάσχισε νὰ ἐνσταλάξῃ εἰς τῶν παιδιῶν τὸν νοῦν ἀρχὰς ἐναντίας μετὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, — ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι τὸ σύνθημα ἢ ὁ κανὼν μας, — τότε ἀμέσως θέλω τὸν ἀποβάλειν τῆς δέσεώς του. [ε] Ἐπ' ἀληθείας, ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐπαγρυπνῶ εἰς ταῦτα· ὡς δὲ πρὸς τὴν παιδείαν του, ὡς κατωτέραν ὁσης ἐπιθυμοῦμεν, αὐτὸς ἀνεπλήρωσε τὰς κατὰ τοῦτο ἐλλείψεις του μετὸν ἐπιμελείαν του.

Τέλος πάντων, σὰς παρακαλῶ, ἐπιμελῶς και ἰκετευτικῶς νὰ παρατηρήσετε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὡς περιέχεται εἰς τὸ τριακοστὸν ὄρθρον και τριακοστὸν ἔννατον ἐδάφιόν τοῦ πέμπτου κεφαλαίου τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, “Μήποτε και θεομάχοι εὐρεθῆτε.” (ζ)

Προσθέτω δὲ ὅτι εἰς ταύτην μου δὲν προσμένω ἀπόκρισιν, ἐπειδὴ δὲν ἀγαπῶ τὸν ἐριστικὸν πόλεμον.

Εἶμαι, Αἰδέτιμοι Κύριοι, Εὐχέτης Ὑμέτερος,

Σμύρνη, Μαΐου 27, 1836.

Ἰ. Ἀ. Ἰέρτερ,

Πρεσβύτερος τῆς Ἡνωμένης Ἐκκλησίας
τῆς Ἀγγλίας και Ἰρλανδίας.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.

α. Ἐπιθυμοῦμεν καθεὶς νὰ μάθῃ ἢ ἀγαθοεργία τῶν Ἀποστολικῶν Ἐταιρειῶν εἰς τί ἀποβλέπει, εἰς τὸ νὰ διαδώσῃ τὰ φῶτα τῆς παιδείας, ἢ νὰ διδάξῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς πεπλανημένους και μὴ εἰδότας τὰς Γραφάς; Ἐάν ἦναι τὸ πρῶτον,

δὲν ἔπρεπε νὰ περιορισθῶσι μόνον καὶ μόνον εἰς τὸ νὰ ἐκδίδωσι τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν Γραφήν, καὶ πλῆθος βιβλιαρίων ὄλ' ἀποκόμματα ἀπ' αὐτὰς, καθότι ποτὲ δὲν εἶναι δυνατὸν διὰ τῆς ἀπλῆς μεταφράσεως μόνον τούτων τῶν δύο Ἱερῶν Βιβλίων ν' αὐξήσωσι τὰ φῶτα τῆς παιδείας· αὐτὰ μόνον χρησιμεύουν νὰ διδάξουν τὸν ἄνθρωπον τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐξ ἀποκαλύψεως ἱερὰν θρησκείαν, καὶ ὅσα ἄλλ' ἀφορῶσι τὴν πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν ὠφέλειαν τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὰ δὲ τὰ διδάσκουσι καὶ εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γραμμένα γλῶσσαν· εἰς τί ὅμως ἐμποροῦν νὰ χρησιμεύουν εἰς αὐξήσιν τῶν φῶτων καὶ τῶν ἐπισημῶν, δὲν δύναται τις νὰ τὸ αἰσθανθῆ, διότι τὸ ἔθνος μας, καὶ προτοῦ νὰ φανῶσιν οὗτοι οἱ ἀγαθουργοί, δὲν ἐστερέθη ποτὲ οὔτε τὴν θρησκείαν του, οὔτε τὰς ἱερὰς βίβλους του, ἀλλὰ καὶ καυχᾶται ὅτι τὰς ἐφύλαξε καὶ τὰς φυλάττει ἀνοθεύτους. Ἐὰν, τὸ δεύτερον, ἦλθαν νὰ μᾶς διδάξουν ἡμᾶς τοὺς μὴ εἰδότες τὰς Γραφὰς, καὶ διὰ τοῦτο πλανημένους, τοῦτο, μὲ φαίνεται, δὲν ἀνήκει διόλου εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν γλῶσσαν συνεγράφησαν τὰ τρία Εὐαγγέλια, αἱ Πράξεις, καὶ αἱ Ἐπιστολαί· καὶ ἔπειτα, χάρις τῷ Θεῷ, ἀπὸ τὰς μεταφράσεις των κάμμια προσθήκη ὠφελείας δὲν ἔγεινε, διότι αἱ κατὰ λέξιν μεταφράσεις σκοτίζουσι περισσότερον παρὰ νὰ διασαφίσουν τὸ νόημα. Πολὺ ἐπιθυμούσαμεν νὰ μᾶς εἰποῦν ποία εἶναι ἡ πλάνη καὶ ἀγνοία τῶν Γραφῶν; Χωλαίνομεν ἡμεῖς διόλου εἰς τὸ δογματικόν; ἀναμφισβόλως ὄχι, διότι αὐτοὶ καὶ ἄκοντες ὁμολογοῦν ὅτι ἡμεῖς φυλάττομεν καλῆτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸ δογματικόν. Ἀποβάλλομεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ; καὶ τί τάχα διδάσκουν καθ' ἡμέραν οἱ ἱεροκλήρυκες, οἱ πνευματικοί, οἱ ἱερεῖς, οἱ ἀρχιερεῖς; Ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἔως τῶρα εἰς ἡμᾶς ἀνήκουστος, καὶ τῶρα σαλπίζομενος ἀπὸ αὐτοῦς; καὶ διατί εἰς τὰ ἀνήλικα βρέφη, εἰς τὰ παιδία, καὶ ὄχι εἰς τοὺς ἄνδρας ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ; Ὁ Παῦλος καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἀποστόλων εἰς τὰς συναγωγὰς ἐκήρυττον ὄχι εἰς παιδία τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· πλὴν ἀληθινὰ ὁ νέος οὗτος λόγος νέας δέλει ψυχὰς.

Ἄλλὰ δὲν ἔχομεν ἠθικὴν. Ἐνθυμούμεθα τὴν κοινὴν παροιμίαν, Ἡ αὐλὴ σὲ ὅταν διψᾷ, μὴ χύσης νερὸν ἔξω ἄραγε ὄλ' οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τῶν Βρετανικῶν, ὄλ' οἱ κάτοικοι τῆς Ἀμερικῆς, ἔγειναν ἠθικώτατοι, καὶ ἐμείναμεν ἡμεῖς, μόνον τὸ ἔθνος μας, χωρὶς ἠθικὴν;

β. Εἶναι ἀπορίας ἄξιον πῶς οἱ Κύριοι οὗτοι μᾶς λέγουσι κάθε ξιγητὴν λόγον Θεοῦ, χωρὶς νὰ μᾶς φανερώσωσι ποῖος εἶναι αὐτός. Εἶναι μόνον ἄραγε ἢ εἰς τὸν Ἰησοῦν πίστις ὁ λόγος οὗτος ὁ καινός, γυμνὴ καὶ σερρημένη ἀπὸ κάθε τελετῆν, ἀπὸ κάθε μυσῆριον, ἀπὸ κάθε δόγμα; Δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ ἐνοήσωμεν, καὶ χρεῖα δηλῆς κολυμβητοῦ. Ἡμεῖς, ἂν ἐξετάσωμεν τὴν πρὸς τὸν Ἰησοῦν πίσιν, εὐθὺς τὴν εὐρίσκομεν γεμάτην ἀπὸ δόγματα. Ἐὰν ὅμως ἀπλὴν πίσιν, δὲν ἐξεύρω τί διαφέρουν αὐτοὶ ἀπὸ ἡμᾶς, ἡμεῖς ἀπ' αὐτοῦς, αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς Λατίνους, οἱ Λατῖνοι ἀπὸ τοὺς Ἀρμενίους, καὶ ὅλα τὰ διάφορα ἔθνη τὰ ὁποῖα πιστεύουν εἰς τὸν Ἰησοῦν; Ἐὰν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἦναι μόνον ἡ ἠθικὴ, ὅλα ταῦτα ἔχουν τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ εὐρίσκουν ὅτι αὐτοὶ μὲ τόσον κόπον, καὶ μὲ τόσα ὑπέρογκα ἔξοδα ζητοῦν νὰ μᾶς διδάξουν ὡς καινοφανές· ἀλλ' αὐτοὶ τὰς τελετὰς θεωροῦν ὡς πρᾶγματα μὴ ἀναγκαῖα, καὶ μόνον τὴν πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἀπλὴν πίστιν θέλουν. Τὸ Εὐαγγέλιον δὲ δέλει τὸν Χριστιανὸν βαπτισμένον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· καὶ ἡ Ἐκκλησία θεωρεῖ τὸν μὴ ἀναγεννηθέντα ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος ἀνεπίδεκτον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Οἱ Κύριοι οὗτοι λέγουσι ὅτι τὸ βάπτισμα εἶναι, ὡς τελετὴ, μὴ ἀναγκαῖον, καὶ ὁ Χριστὸς ἀποφασιστικῶς, λέγει, “Ὁ μὴ ἀνα-

γεννηθείς ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Αὐτοὶ τὴν μετάληψιν τῶν μυστηρίων ὡς τελετὴν, καὶ αὐτὴν τὴν θεωροῦν μὴ ἀναγκαίαν, καὶ ὁ Χριστὸς λέγει, "Ὅστις δὲν φάγη τὸ σῶμά τε, καὶ δὲν πίη τὸ αἷμά τε, δὲν ἔχει μέρος μετ' αὐτοῦ. Οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ διάδοχοι ἐκείνων ἔκαμνον τὰς χειροτονίας μὲ τελετάς, μὲ τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν, καὶ αὐτοὶ τελετάς δὲν θέλουν, ἀλλὰ μόνον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ποῖος, πάλιν τὸ λέγω, εἶναι αὐτὸς ὁ λόγος! δὲν ἐννοῶ. Εἶναι ὅμως παράδοξον καὶ τὸ ζήτην τοῦ Παύλου εἰς αὐτὴν τὴν περίεασιν· ὁ Παῦλος λέγει ὅτι καὶ οἱ Ἕθνικοὶ καὶ οἱ Ἑβραῖοι πιστεύοντες εἰς τὸν Ἰησοῦν, εἶναι ἓνα· ἐδῶ δὲν ἐξεύρω ποῖον ἀπὸ ἡμᾶς εἶναι Ἑβραῖοι, ποῖοι Ἕθνικοὶ, καὶ ποῖα ἢ καινὴ κτίσις, ὡς φαίνεται καινὴ καὶ νέα ἢ διδασκαλία των, καὶ λυποῦμαι πῶς ἐμποδίζομεθα ἀπὸ τὸν ἴδιον Παῦλον νὰ δεχθῶμεν νέας διδασκαλίας, "καὶ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ ἀποκαλύφεται παρ' ὃ παρελάβετε

γ. Ἡμεῖς, Κύριοι, καὶ τώρα ἀκόμη σᾶς εὐγνωμονοῦμεν, ὅταν μᾶς κάμψτε καλόν. Τὸ ἔθνος μας εἶναι εὐγνωμον εἰς τοὺς εὐεργέτας του, δὲν εἶναι ὅμως καὶ χωρὶς κρίσιν νὰ δέχεται τυφλῶ ποδὶ καθέν τι, οὔτε ἔμαθε νὰ κολακεύῃ. Δεχοῦμεθα τὸ καλὸν χωρὶς νὰ μᾶς προξενῆθῃ κακίαν· καὶ τώρα ζητοῦμεν ἀπὸ σᾶς σχολεῖα, ὄχι ὅμως τοιαῦτα ὅποια ἔχετε μὲ διδασκάλους μόνον τὸ ἄλφα καὶ βῆτα, ἢ καὶ κάτι περισσότερον γνωρίζοντας, ἀλλ' ὁποίους ἡμεῖς σεροῦμεθα. Τοιαῦτα σχολεῖα καὶ τοιθεῖτοι διδάσκαλοι ὁμοιάζουν μὲ τὸ ξηρὸ ψωμί τοῦ πτωχοῦ, τὸ ὅποῖον, ὅταν ἀποφασίσῃ νὰ δουλεύσῃ, δὲ τὸ κερδίζει· ἀν θέλετε νὰ μᾶς κάμψτε καλόν, φέρετέ μας ἐπιστημονικούς διδασκάλους, σοφοὺς ἀνδρας.

Ἀφήσατε τὰς τυπογραφίας σας ἐλευθέρως, καὶ τότε ἀπολαμβάνετε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν. Καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμεν ὅταν μόνον καὶ μόνον θέλετε τὸν φωτισμὸν μας εἰς τὴν παιδείαν, καὶ ὅταν τὸ καλὸν τὸ ἐκτελήτε ὄχι νὰ κερδίσετέ τι, ἀλλὰ νὰ ὠφελήσετε τὸ ἔθνος. "Ὅταν δὲ προξενῆτε ταραχὰς, συγχύσεις καὶ σχίσματα μέσα εἰς τὸ ἔθνος, καὶ ὅταν διεγείρετε τὸ μῖσος τῶν ὁμογενῶν ἐναντίον τῶν ὁμογενῶν των, καὶ ὅταν ζητοῦντες νὰ μᾶς ὠφελήσετε μόνον μὲ τὴν ἀπλὴν γνῶσιν τῶν γραμμάτων, μᾶς ἐνσπείρετε ιδέας ὥστε τὸ ἔθνος μας νὰ διαιρεθῇ πάλιν, καὶ νὰ δοκιμάσῃ καὶ μεταξὺ του ὅ,τι δοκιμάζετε σεῖς μεταξὺ τῶν Ἰρλανδοῦν καὶ Καθολικῶν, δὲν ἐξεύρω πῶς νὰ ὀνομάσω αὐτὴν τὴν ὠφέλειαν. Ἡμεῖς καὶ εἰς τὴν ἐπιστολήν μας δὲν λέγομεν ὅτι δὲν εὐγνωμονοῦμεν, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον. Πλὴν διατί ἡμεῖς νὰ γράφωμεν ἄλλα, καὶ σὺ, Κύριε, νὰ μᾶς ἀποκρίνεσαι ἄλλα;

δ. Ἡμεῖς, Κύριε, δὲν σε ἐπιτάττομεν, ἀλλὰ ἐκ μέρους ὄλων τῶν ὁμογενῶν μας ἐζητήσαμεν τὴν βελτιώσῃν τοῦ σχολείου σου. Πρῶτον μᾶς ζητεῖς νὰ παρατηρῶμεν τὰς προόδους τῶν τέκνων μας, καὶ λέγεις ὅτι τὰ σχολεῖά σας εἶναι ἀνοικτὰ εἰς τὴν ἐπίκρισιν μας· ἔπειτα ὅταν σὲ εἶπαμεν ὅτι ὁ διδάσκαλος αὐτὸς δὲν γνωρίζει τὴν γλῶσσαν, εἶναι ἀγράμματος διότι ἐδιδάχθη διδάσκων, διότι ὅταν εἰς τὰς τελευταίας ἐξετάσεις ἠθέλησε νὰ ὁμιλήσῃ, ἐπειδὴ ὁ λόγος δὲν ἦτο συνθεμένος ἀπ' αὐτὸν, ἀλλ' ἀπ' ἄλλον, δὲν ἐδυνήθη καὶ νὰ τὸν ἀναγινώσκῃ ἐλευθέρως, ἀλλ' ἐσκόνηταπτε καθὼς ὅσοι ἔχουν μυωπίαν, διότι διὰ τινὰ τέλη του ἀφῆκε τὸ Ἀστικὸν δόγμα καὶ ἔγεινε Ἀσθηροκαλεθῖνος, διότι καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐρωτήσεις του πολλάκις ὁ ἴδιος ἔσφαλεν, ὅτι εἰς διάστημα πενταετοῦς διδασκαλίας δὲν ἔκαμε κάμμιαν ἐπίδοσιν, ὅτι ὅσον ἀν θέλῃ ἄς ἐπιμελῆται ὅταν δὲν γνωρίζῃ τὴν ὁποῖαν διδάσκει γλῶσσαν, ὅταν λοιπὸν, καθὼς ἐπαγγέλλεσαι, συνεργῆς νὰ διδάσκῃ παιδείαν, πῶς δὲν δέχεσαι τὰς συμβουλάς ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι τοῦλάχιστον γνωρίζουν τὴν γλῶσσάν των; Τοιαῦτα εἶναι

τὰ καλά σας, αἱ ἐλεημοσύναι οὕτω πως πρέπει νὰ γίνωνται; χαριζόμενοι εἰς τὸν ἕνα καὶ εἰς τὸν ἄλλον, ἐμπορεῖτε νὰ ὤφελητε τὸ δημόσιον; Ἔχετε σχολεῖα, δὲν τὸ ἀρνούμεθα, ἄς ἴδωμεν ὅμως ποίας προόδους κάμνεν. Τί μᾶς ζητεῖτε λοιπὸν ἐπικριτάς; καὶ διατί νὰ σᾶς κακοφανῇ ὅταν ἐν ἔθνος ἐπρόφερε τὴν λέξιν Ἀπαιτῶμεν, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ χαρῆτε ὅτι τὸ ἔθνος ἐπληροφορήθη ὅτι πράττετε τὸ καλὸν, καί, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζετε τὴν γλῶσσαν, ἀπατάσθε; Ἐκ τούτων ὅλων συμπεραίνεται ὁ σκοπὸς σας.

ε. Ναι, καὶ οἱ γονεῖς εἶναι φύλακες, Κύριε, τῶν τέκνων των, ἀλλὰ καὶ ἡ κοινὴ μήτηρ, ἡ Ἐκκλησία, ἔχει τὸ δικαίωμα τούτου. Καὶ καθὼς οἱ γονεῖς ἀπὸ τὴν φύσιν, οὕτω καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὸν δημιουργὸν τῆς φύσεως Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ εἰς τὰ τέκνα, καὶ εἰς τοὺς γονεῖς, καὶ δύναται νὰ συμβουλευῇ, νὰ ἐλέγῃ, νὰ ἐπιπλήτῃ καὶ ἐνθυμήσου τί συμβελεύει περὶ τούτων ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τίτον καὶ τὸν Τιμόθεον, ὅτι ἐκείνας τὰς χήρας, καὶ ἐκείνας τοὺς πατέρας νὰ προοδεύῃ εἰς ἀξιώματα θρησκευτικὰ ὅσοι ἐφροντίζαν περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων των. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἀγρυπνῇ ἡ Ἐκκλησία διὰ τὰ τέκνα τῶν Χριστιανῶν, καὶ νὰ τὰ ποτιζῇ τὸ γάλα τῆς εὐσεβείας; πρέπει νὰ τ' ἀφίη ἑἰς τὰς δελήσεις τοῦ καθενός, καὶ νὰ τὰ ἐντυπὸνεν ὅποίας ιδέας θέλεν; Μὲ συγχωρεῖς, Κύριε, ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία σοχάζεται χρεὸς τῆς ἀφουκτον νὰ φροντίζῃ νὰ γίνεταὶ ἡ ἀνατροφή ἀπὸ τοὺς πατέρας τῶν τέκνων ἐν παιδείᾳ καὶ νεθεσία Κυρίου.

Ἄλλως ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔδυνατο νὰ ὀνομάζεται μήτηρ κοινὴ, καὶ σκοπιὰ, ἐξ ἧς παρατηροῦντες οἱ τὴν ποιμαντορίαν ἔχοντες διώκουσι πάντα λύκον ἐπερχόμενον εἰς αὐτήν, ζηρίζοντες τὰ τέκνα των εἰς ὅσα ἔμαθον καὶ ἐδιδάχθησαν κατὰ τὴν συμβεβλην τοῦ Παύλου. “Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ ἐδιδάχθης, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες ἔσαι γὰρ καιρὸς ὅτε τῆς ὑγιαίνουσας διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἐπισωρεύουσι διδασκάλους ἑαυτοῖς, κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν.” Πρὸς Τιμ. Ἐπισ. α.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι παράδοξον καὶ εἰς τὸν 15'. καὶ 17'. αἰῶνα ἐφάνησαν σχολεῖα καὶ ἐκκαίδευτικὰ καταστήματα χάριν τῶν πτωχῶν Ἑλλήνων καὶ εἰς Κρήτην, καὶ εἰς Κύπρον, καὶ ὅπε ἀλλοῦ ἐδεσπότευσεν ἡ Παπικὴ δεσποτεία, καὶ βιβλία ἐξεδόθησαν διὰ νὰ ὑποσύρωσι τῶν Ἑλλήνων τὰ τέκνα εἰς τὸ Παπικὸν δόγμα καὶ ὁ 17'. Γρηγόριος αὐτὴν τὴν μέθοδον ἐτεχνεύσατο, καὶ εἰς τὸ στόμα του ἡ λέξις φιλανθρωπία θεασίλευεν.

5. Ἐδὼ ἐξηγεῖται σαφέστατα, ἐὰν ὁ διδάσκαλος ἐνσπεῖρη ἀρχὰς ἐναντίας μὲ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὥστε τότε μόνον ὁ διδάσκαλος ἀποβάλλεται; ὅταν εἶπῃ ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός· ἀλλ' ὅταν λέγῃ ὅτι ἡ ἐξομολόγησις δὲν εἶναι μυστήριον, τὸ χρίσμα περιπτὸν, ἡ ἐξουσία τοῦ θεσμεῖν καὶ λύειν ἐδόθη μόνον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, τὸ βάπτισμα δὲν λύει τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν, ἡ πίστις μόνη ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν, καὶ τὸ βάπτισμα δὲν εἶν' οὐσιώδες, ἡ Παρθένος μετὰ τὸν τόκον τοῦ Θεανθρώπου ἐγέννησε καὶ πολλοὺς ἄλλους υἱοὺς ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ, ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος εἶναι καὶ μετὰ τὴν εὐλογίαν ἀπλοῦς ἄρτος καὶ ἀπλοῦς οἶνος, ἡ προσκύνησις τῶν εἰκόνων εἶναι εἰδωλολατρεία, ἡ τιμὴ καὶ τὸ σέβας πρὸς τοὺς ἁγίους εἶναι πολυθεΐα, ἡ τιμὴ πρὸς τὰ λείψανα τῶν ἁγίων εἶναι καὶ αὐτὴ εἰδωλολατρεία, ὁ τύπος τῆς σαυρῆ εἶναι διόλου περιπτὸς, αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, καὶ οἱ κανόνες τῶν ἄλλων Συνόδων εἶναι μάταια, καθότι εἶναι ἀνθρώπων σοχασμοί, ὅτι ὅσα εἶπεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τοὺς μαθητάς του, μόνον αὐτοὺς ἀφορῶσι, καὶ ὅχι ὅλας τοὺς πιστεύοντας, αὐτὰ δὲν ἐγγίζουσιν.

ζ. Ἡμεῖς εἴμεθα, Κύριοι, ἐριστικοί; ἡμεῖς πολέμιοι τοῦ Θεοῦ; ἠλάμην νὰ σᾶς μετακινήσωμεν ἀπ' ὅ,τι παρελάβετε καὶ πιστεύετε; ἐφάνη ποτὲ κανεὶς ὁμογενὴς μας νὰ σᾶς εἶπη, ὅτι τοῦτο τὸ ὁποῖον φρονεῖτε εἶναι πρόληψις, τὸ ἄλλο δεισιδαιμονία, αὐτὸ δὲν εἶναι τῶν Ἀποστόλων, ἢ ἐκεῖνο δὲν εἶναι καλόν; Χάρις τῷ Θεῷ, ἐὰν τὸ ἔθνος μας, καθὼς τὸ κατηγορεῖτε, ἦναι ἀμαθὲς, καὶ ὁ Κληρὸς μας, καθὼς μεταξὺ τῶν συνομιλιῶν σας λέγεται, ἦναι ἀνίδεος τῶν Γραφῶν, δὲν ἔχει τοῦλάχιστον τὴν ἰδέαν νὰ περιέβρῃται ἐν γωνία καὶ παραβῆσθαι διὰ νὰ κάμῃ προσηλύτους. Ὁ λόγος τῷ Θεῷ ἄς κηρύττεται ὅπου δὲν ἀνέτειλε τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας. Ἴδου ἡ Ἀφρική, ἰδου οἱ ἄγριοι τῆς Ἀμερικῆς, τὰ βόρεια καὶ νότια μέρη γέμουν τοιοῦτους. Ἐκεῖ εἶναι ἀνάγκη, ἐκεῖ εἶναι ἔργον Ἀποστολικόν. Διατί μόνον εἰς τὸ ἰδικόν μας ἔθνος νὰ θεωρεῖται ἡ ἐντολὴ τοῦ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σε ὡς σεαυτόν; Εἰς τὰ ὁποῖα ξητὰ μᾶς στέλλετε νὰ παρατηρήσωμεν, ἐκ τούτων πληροφοροῦμεθα τὸν σκοπὸν σας. Ἴδου τί λέγει ὁ Γαμαλιήλ εἰς τοὺς Ἰουδαίους: "Ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τέτων, καὶ βάσατε αὐτούς, ὅτι ἐὰν ἦ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλή αὕτη, ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται· εἰδὲ ἐκ Θεοῦ ἐστίν, ἔδυνασθε καταλύσαι αὐτὸ, μήποτε καὶ θεομάχοι εὐρεθῆτε." Ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ βουλή σας, καὶ ποῖον τὸ ἔργον σας; Οἱ Ἀπόστολοι ἐκήρυττον πρὸς τοὺς Ἰουδαίους τὸν Ἰησοῦν· σεῖς τίνα κηρύττετε; ἄλλον Ἰησοῦν, ἄλλην διδασκαλίαν ἢ τὸ Εὐαγγέλιον τῶν Ἀποστόλων; ἀλλ' ἡμεῖς καὶ τὸ ἔχομεν καὶ τὸ πεσέυομεν· σᾶς λέγομεν δὲ ὅτι οἱ Ἀπόστολοι γυμνοὶ, ἀνέστιοι, ἄποροι, ἐκήρυττον παρρησία, μὴ μεταχειριζόμενοι ἢ χρηματικὰς δόσεις, ἢ τροπολογίας εἰς τὸ κήρυγμα, ἐπειδὴ ἔτως ἐπαρηγγέλησαν, "Μὴ κτήσησθε ῥάβδον μήτε πήραν"· ἔθαυμαζέργεν, ἰάτρευον πυφλοὺς, ἔκαμαν ὅλα ὕσων τὴν ἐξουσίαν ἔλαβον παρὰ τοῦ διδασκάλου των, καὶ ὁ σκοπὸς ἦτο νὰ φέρωσιν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου τοὺς ἀθέους, τοὺς εἰδωλολάτρας, τοὺς Ἰουδαίους, ὅχι τὰ ἀνήλικα παιδιὰ· ἐὰν ἢ βελή καὶ τὸ ἔργον σας ἦναι τοιοῦτον, παρρησιασθῆτε ἀναφανδόν, κυρῆστε δημοσίᾳ, ἔλθετε, εἰπέτε τὸ καινὸν σας κήρυγμα, ζήσετε καθὼς οἱ Ἀπόστολοι, καὶ τότε δύνασθε νὰ πείσετε τὸν καθένα· εἰδὲ, ἐνθυμηθῆτε τί λέγει ὁ Παῦλος, "Τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλα εἰσὶ, τὰ δὲ ἄλλως ἔχοντα κρυβῆναι οὐ δύναται."

Κύριοι Ὁμογενεῖς,

Ὁ σκοπὸς μας οὔτε ἦτον οὔτε εἶναι νὰ ἐρίζωμεν, ἐπειδὴ δὲν ἐγράφαμεν πρὸς τὸν Κ. Ἰέττερ ἐξετάζοντες τί φρονεῖ, ἀλλὰ μόνον νὰ βελτιώσῃ τὴν σχολὴν τε, ἐμποροῦσε μὲ δύο λέξεις νὰ μᾶς ἀποκριθῇ, ναὶ ἢ ὄχι· εἰς τί ὅμως τόσα, ὅσα περιέχονται εἰς τὴν δίφυλλον του ἐπιστολήν; ἀλλ' "οὐκ ἐστὶ κρυπτόν, ὃ οὐ γνωσθήσεται καὶ εἰς φανερόν ἔλθῃ" διὰ τοῦτο καὶ δημοσιεύομεν διὰ τύπου τὴν ἐπιστολήν μας καὶ τὴν ἀπόκρισίν του, ἐκθέτοντες ὑπόψιν καθενὸς πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας.

Ἡ θεησκεία μας, Κύριοι, ἐνῶ εἶναι θεοφότος, μᾶς φυλάττει καὶ εἰς ἔνωσιν, καὶ δι' αὐτῆς ἐνεργοῦνται ἄπειρα καλὰ, καὶ εἶναι τὴν σήμερον χαρακτηρὸς ἔθνους. Συλλογισθῆτε λοιπὸν, ἐὰν εἰς τὰς ψυχὰς τῆς νεολαίας ἐντυπωθῇ ἀντίθεσόν τι, ποῖον ἔθνος δύναται πλέον αὐτὴ νὰ συζητήσῃ, καὶ ποῖα καλὰ ἐμπορεῖ νὰ κάμῃ; Ὑποφέρετε νὰ ὑποπέσωμεν εἰς τὰς παλαιὰς ἐριδὰς καὶ διαιρέσεις θεησκευτικὰς; καὶ ἀλλοίμονον τότε. Ἐπιθυμέσαμεν νὰ συμβεβληθῶσιν οἱ Κύριοι ἔτσι, ὅτι ἐὰν μόνον ἀφορῶσι τὴν παιδείαν τοῦ ἔθνους μας, ν' ἀκούουν συμβεβλᾶς· ἐὰν δὲ ἄλλα φρονοῦν καὶ ἄλλα λαλοῦν, ἢ μέλλουσα γενεὰ θέλει τοὺς ὀνομάσειν ἀναμφισβόως Ταραξίας τοῦ ἔθνους.

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ.

Τοιαύτας δεινὰς κατηγορίας ἔκριναν εὐλογον νὰ ἐκδώσωσι καθ' ἡμῶν οἱ Αἰδέσιμοι Κύριοι τῆς Ἐπιτροπῆς. Πρὶν δ' ἀποκριθῶμεν εἰς αὐτάς, ζητοῦμεν ἀδειαν νὰ τοὺς ἐρωτήσωμεν, διατί μεταχειρίζονται ποτὲ μὲν τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν, ποτὲ δὲ τὸ ἐνικὸν πρῶτον πρόσωπον;* Τί ἐννοεῖ τοῦτο; Τάχα ὅτι, ἂν ἔ τεσσαρες† ὑπογράφονται, εἰς μ' ὄλον τοῦτο συγκροτεῖ ἀληθῶς τὴν Ἐπιτροπὴν; ἢ ὅτι ὁ τοσάκις μεταχειριζόμενος τὸ ἐνικὸν πρῶτον πρόσωπον πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς “τὰ πάντα ἐν πᾶσιν,” οἱ δὲ συναδελφοί του ὡς ψιλὰι σκιαὶ χωρὶς οὐσίαν; Ἄλλ' ἔπρεπεν ὁ σφετερισθεὶς τὸ δικαίωμα τοῦ γράφειν οὕτω νὰ μᾶς φανερώσῃ καὶ ποῖος ἐκ τῶν τεσσάρων εἶναι, ὥστε νὰ τὸν ἀποδώσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ ὁποῖον φαίνεται νὰ μᾶς ἀπαιτῇ ἰδιαίτερον σέβας.

Ἄς προχωρήσωμεν τώρα εἰς τὰς σημειώσεις. Μᾶς λέγει ἡ Ἐπιτροπὴ, ὅτι, “ἐπὶ τὰς κατὰ λέξιν μεταφράσεις τῶν Γραφῶν εἰς τὴν καθομιλωμένην διάλεκτον, δὲν ἔγινε κάμμία προσθήκη ὠφελείας, ἀλλ' ὅτι ἐξεναντίας τοῦτο ἐσκότισε μᾶλλον παρὰ διεσάφησε τὸ νόημα.” Παράδοξα τῶντι λόγια! Αἰσχυρίζεται κανεὶς ὅτι ὁ κοινὸς, ἀπαίδευτος λαὸς καταλαμβάνουν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν; Διατί λοιπὸν ὁ συμπολίτης σας Κοραῆς, ἓνας τῶν σοφωτάτων ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς σας, καὶ, ἀκολούθως, ἀρμοδιώτατος κριτῆς τοιαύτης ὑποθέσεως, παρεκίνησε πρὸ πολλοῦ τὴν Βιβλικὴν Ἐταιρείαν νὰ ἐνεργήσῃ, ὥστε νὰ μεταφρασθῇ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἰς τὴν καθομιλουμένην διάλεκτον; Διατί μετέφρασεν αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰς πρὸς Τιμόθεον καὶ Τίτον Ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου; Διατί ἔκρινε καὶ αὐτὴ ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησία ἀναγκαίαν τὴν μετάφρασιν τόσοσιν τῆς Παλαιᾶς ὅσον ἔ τῆς Νέας Διαθήκης; Ἄγνοοῦν οἱ ἐλλόγιμοι Κύριοι τῆς Ἐπιτροπῆς ὅτι μία τῶν μεταφράσεων, ‡ τὰς ὁποίας διαθίδει ἡ Βιβλικὴ Ἐταιρεία, ἔγινε, μὲ

* “Πάλιν τὸ λέγω· Δὲν ἐννοῶ· Δὲν ἐξεύρω· Ληποῦμαι· Δὲν ἐξεύρω πῶς νὰ ὀνομάσω· Μὲ συγχωρεῖς.” Σελ. 9, 10.

† Τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι, Πολύκαρπος Ἀρχιμανδρίτης, Ἰγνάτιος Διδάσκαλος, Βενέδικτος Διδάσκαλος, Ἐξαρχος Ἀγάπιος.

‡ “Ἡ Νέα Διαθήκη, μεταφρασθεῖσα ἀδεία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐπιθεωρηθεῖσα ἀκριβῶς, ἐξεδόθη παρακειμέν. καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἐν Λόνδρῳ, ἐν ἔτη αὐκῇ.”

ἄδειαν τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὑπὸ ἐνὸς τῶν ἐγκρίτων τῆς ἀρχιερέων, τοῦ σήμερον μητροπολίτου εἰς τὸν Μέγαν Τούρναβον; Ἐὰν ἡ μετάφρασις αὕτη σκοτίζη πλέον παρὰ διασαφηρίζη τὸ νόημα, διατί ἐσυγχώρησεν ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία νὰ τυπωθῆ; Ὁ ἐπιθεωρήσας τὴν μετάφρασιν πολυμαθῆς καὶ ἀξιοσέβαστος ἀνὴρ, ὁ πρόην Πατριάρχης Κωνσταντίας, δὲν ἤπον ἀράγε αὐτὸς ἰκανὸς νὰ κάμῃ τότε τὴν ὁποῖαν σήμερον μᾶς κοινοποιεῖ με τὸσον θάρρος ἀνακάλυψιν ἢ Ἐπιτροπῆ;

Ἄλλ' ἡ γνώμη αὕτη, ὅτι δηλαδὴ ἀπαιτεῖται μετάφρασις τῶν Γραφῶν εἰς τὴν καθομιλουμένην Ἑλληνικὴν διάλεκτον, δὲν εἶναι τίποτε καινόν. Πρὸ δύο ἑκατονταετηρίδων ἐκρίθη ἀναγκαῖα, καὶ πραγματικῶς ἐγένεν, ἡ τοιαύτη μετάφρασις. Ἰδοὺ, τί λέγει ὁ Κοραῆς.—“ Ἡ ἰδική μας παλαιὰ ἔ πρώτη μετάφρασις (τῆς Καινῆς Διαθήκης) ἐγένε προὸ σχεδὸν 200 ἐτῶν, πρῶτον ἀπὸ τινος Μάξιμου Μαργουλίου Καλλιπολίτην, κ' ἐτυπώθη με τὸ κείμενον ἐντάμα, κατὰ τὸ 1638 ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ, κατὰ τινος εἰς τὴν Γενεύαν, καὶ κατ' ἄλλης (πιθανώτερον) εἰς τῶν Ὀλλανδῶν τὸ Λουγδοῦνον, με δαπάνην τῆς Ὀλλανδικῆς κυβερνήσεως. Μετὰ τὸν Μάξιμον, ἀναθεωρηθεῖσα ἀπὸ τὸν Ἱερομόναχον Σεραφεῖμ, τὸν Μιτυληναῖον, ἐξεδόθη μόνη ἢ μετάφρασις χωρὶς τὸ κείμενον, κατὰ τὸ 1703 ἔτος, εἰς τὸ Λονδίνον. Τρίτον, (1710), ἐξ ἀναθεωρήσεως Ἀναστασίου Μηχαῆλ τοῦ Μακεδόνο, εἰς τὴν Ἀλαν τῆς Σαξονίας, ἔ μετὰ μικρὸν (1713) εἰς τὴν Δειψίαν. . . . Νεωτάτη δὲ εἶναι ἡ ἐν Λονδίῳ ἐκδοσις (1819), μόνη εἰς ἐμὲ γνωστὴ τὴν σήμερον.”* Παρὰ τὴν μετάφρασιν ταύτην τοῦ Μάξιμου, ὅστις, καθὼς μᾶς λέγει πάλιν ὁ Κοραῆς, ἤπον “ ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωτεύοντας, κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, λογίς Γραικοῦς,† καὶ τὴν προειρημένην τοῦ Παριώνο, τὴν γενομένην ἔ τυπωθεῖσαν, τὸ ἐπαναλαμβάνομεν, με ἄδειαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, οὔτε ἡμεῖς γνωρίζομεν, οὔτε ἡ Βιβλικὴ Ἐταιρεία ἐτύπωσε κάμμίαν ἄλλην. † Ὅθεν ἔπεται ἀναντιρρήτως,

* Ἀτακτο, Τόμ. γ'. Προλεγ. Σελ. ζ'. ἢ.

† Αὐτόθι, Σελ. ι'.

‡ Ὁ λόγος ἐδῶ εἶναι περὶ μεταφράσεων τῆς Νέας Διαθήκης· περὶ δὲ τῆς ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ μεταφράσεως τῆς Παλαιᾶς, ἐγράφησαν ἤδη ἰκανὰ, τὰ ὁποῖα ἂς ἀναγνώσῃ ὅστις ἐπιθυμεῖ εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς Ἑλλάδος, Σωτῆρα, Ἀθηναῖν, καὶ Ἑθνικῆν.

ὅτι, κατηγοροῦντες τὰς τῆς Νέας Διαθήκης μεταφράσεις οἱ Αἰδέσιμοι Κύριοι, κατηγοροῦν ὄχι ἡμᾶς, ὄχι τὴν Βιβλικὴν Ἑταιρείαν, ὄχι τοὺς Ἄγγλους, ὄχι τοὺς Ἀγγλαμερικανούς, ἀλλὰ λογίους των ὁμοεθνεῖς, θεοσεβεῖς Μητροπολίτας καὶ Πατριάρχας, αὐτὴν τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν!

Ὅτι οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες, διὰ τὴν ἐπ' ἐκκλησίας συχνὴν ἀκρόασιν τῆς Ἑλληνιστὶ γεγραμμένης ἱερᾶς ἀκολουθίας, γνωρίζουν κάτι περὶ τῆς ἀρχαίας των διαλέκτου, τὸ ὁμολογοῦμεν μετὰ χαρᾶς· ἀλλὰ τίς τολμᾷ νὰ βεβαιώσῃ ὅτι δὲν ἠθέλαν καταλαμβάνειν τὰς Γραφὰς πολὺ καλῆτερα, ἐὰν ἀνεγινώσκοντο εἰς τὴν καθομιλεγμένην διάλεκτον; Ὡφέλεια ψυχικὴ εἶναι τὸ τέλος, διὰ τὸ ὁποῖον αἱ Γραφαὶ πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται εἴτε ἐπ' ἐκκλησίας, εἴτε ἔξω αὐτῆς· καὶ ὁ Ἅγιος Παῦλος δὲ λέγει, “Ἐν ἐκκλησία θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοῦ μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσση” ἤγουν, “Εἰς τὴν ἐκκλησίαν προτιμῶ νὰ ὁμιλήσω πέντε λόγους, ἢ νὰ καταλαμβάνωνται, διὰ νὰ κατηχήσω καὶ ἄλλους, παρὰ ἀπείρους λόγους μὲ γλώσσαν ἀκατανόητον.” Ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος λέγει, “Καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὖσημον λόγον ᾄωτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἄερα λαλοῦντες. Διόπερ ὁ λαλῶν γλώσση, προσευχέσθω, ἵνα διερμηνεύῃ” ἤγουν, “Καὶ σεῖς ἀνίσως δὲν δώσητε μὲ τὴν γλώσσαν σας λόγον σημαντικόν, πῶς θέλει γνωρισθῆ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λαλεῖτε; σεῖς βέβαια θέλετε ὁμιλῆ εἰς τὸν ἄερα. Διὰ τοῦτο ὅποιος λαλεῖ ξένην γλώσσαν, ἄς προσεύχηται, διὰ νὰ ἐρμηνεύῃ ὅ,τι λαλεῖ.” *

Αἱ ἤδη γενόμεναι μεταφράσεις τῶν Γραφῶν, ὅλαι, χωρὶς ἀμφιβολίαν, ἐπιδέχονται βελτίωσιν· διότι, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ποῖον ἔργον ἀνθρώπινον εἶναι τέλειον; Εἴμεθα μ' ὅλον τοῦτο πληροφορημένοι, ὅτι, ἂν ἢ ἀτελεῖς, ἐπροξένησαν ὁμως μεγίστην ὠφέλειαν εἰς τὸν λαόν, καὶ πολλοὶ θέλουν εὐγνωμονεῖν δι' αὐτὰς εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ διάλεκτος βελτιοῦται ἀδιακόπως, ἐλπίζομεν ὅτι μετ' ὀλίγον καιροῦ διάστημα θέλει γένειν νέα μετάφρασις ἀπὸ τοὺς ἐμπειροτάτους τῶν λογίων ὁμοεθνῶν σας. Ἄλλ' ἐν τῇ μεταξὺ, τί ἔπρεπεν ἡμεῖς νὰ κάμωμεν; Νὰ μὴ μετα-

* Α'. Κορ. ιδ'. 9, 13, 19.

χειρισθῶμεν τὰς ὑπαρχούσας μεταφράσεις, διότι δὲν εἶναι τέλειαι; Τοῦτο μολὶς ἤθελεν εἶσθαι φρονίμων ἴδιον. "Ὁ ὑπῆρχαν καλῆτεροι, ἤθέλαμεν μετὰ πάσης χαρᾶς λάβειν αὐτὰς πρὸς βοήθειάν μας.

Ἐκ βάθους ψυχῆς ἀποδίδομεν εὐχαριστίας εἰς τὸν Θεόν, δι' ὅσα ἔπραξεν ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία πρὸς διατήρησιν τῶν πολυτίμων ἀληθειῶν τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν σφοδρῶν ταραχῶν καὶ δεινῶν περιστάσεων, αἵτινες ἀπειλοῦσαν αὐτὴν εἰς παρελθόντας αἰῶνας. Χαίρομεν δὲ καὶ ὅτι ποτὲ οὐδ' ἀπηγόρευσεν οὐδὲ κατ' οὐδένα τρόπον ἐμπόδισε τὴν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ λαοῦ ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν. * ἔειμεθα εὐέλπιδες ὅτι τώρα, εἰς τὴν δεκάτην ἐνάτην ἑκατονταετηρίδα, δὲν θέλει ἀλλάξειν τὸ παλαιὸν τῆς Χριστιανικῆς καὶ θεάρεστον σύστημα, καὶ ἐναντιωθῆναι εἰς τὴν ἐλευθέραν διανομὴν τῶν Γραφῶν εἰς τὴν καθομιλουμένην διάλεκτον. "Ὅτε μ' ὅλην τὴν εὐγλωττίαν καὶ μάθησιν αὐτοῦ παρεκίνησε τὸν λαὸν ὁ Χρυσόστομος νὰ ἐρευνῶσι τὰς Γραφάς, ἕκαστος δι' εαυτὸν, τότε ἐνοεῖτο καὶ ὠμιλεῖτο ὑπὸ πάντων ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Μὲ πολλὴν ἔμφρασιν, καὶ τρόπον τινὰ θριαμβευτικῶς, ἐρωτᾷ ἡ Ἐπιτροπὴ, "Διατί εἰς τὰ ἀνήλικα βρέφη, εἰς τὰ παιδιά, καὶ ὄχι εἰς τοὺς ἀνδρας ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ; Ὁ Παῦλος καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἀποστόλων εἰς τὰς συναγωγὰς ἐκήρυττον, ὄχι εἰς τὰ παιδιά, τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ." Καὶ ἡμεῖς, Κύριοι, δὲν περιοριζόμεθα εἰς τὰ ἀνήλικα παιδιά· ἀλλὰ κηρύττομεν τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς ὁ Παῦλος, † καὶ εἰς μικροὺς καὶ εἰς μεγάλους, καθόσον ἔχομεν εὐκαιρίαν καὶ δύναμιν. Εἶναι μὲν ἀληθέστατον ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ἔμβαιναν εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων· ἀλλὰ τοὺς ἐπροσκάλουν οἱ ἀρχισυνάγωγοι. Καὶ ὅτε δὲ τοὺς ἐξέβαλλαν ἐκεῖθεν, ἐκήρυτταν ὅπου ἄλλοῦ εὐρισκαν τόπον ἀριμόδιον. "Ἐνα καιρὸν διελέγετο ὁ Παῦλος "ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου τινός;" ἄλλοτε ἐκήρυττε παρὰ τὸ χεῖλος ποταμῆ πρὸς

* Ὁ εἰς ὅλους γνωστὸς καὶ ἀπ' ὅλους δικαίως θαυμαζόμενος Μίσχας Μητροπολίτης, Πλάτων, μέμφεται τοὺς Λατίνους, ὅτι "δὲν συγχωροῦσιν εἰς τοὺς λαϊκοὺς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἀγίας Γραφῆς." Ὁρθόδοξος Διδασκαλία, Σελ. 126.

† Πράξ. κς'. 22.

ὀλίγας γυναῖκας· ἄλλοτε εἰς τὴν φυλακὴν, ἢ εἰς ἰδιαιτέρους οἴκους. Εἶναι τάχα ἀνοικταὶ εἰς ἡμᾶς αἱ ἐκκλησίαι, καθὼς εἰς ἐκείνους αἱ συναγωγαί; Μᾶς λέγαν ποτὲ, ὡς οἱ ἀρχισυναγωγοὶ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, “Ἄνδρες ἀδελφοί, εἰ ἔστι λόγος ἐν ὑμῖν παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε;” * Ἐὰν, οὕτω προσκαλούμενοι, δὲν ἐμιμούμεθα τὸ παράδειγμα τῶν Ἀποστόλων, κηρύττοντες δημοσίᾳ εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὡς ἐκεῖνοι εἰς τὰς συναγωγὰς, τότε ἴσως ἤθελαν εἶσθαι δίκαια τὰ παράπονα τῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἄλλὰ ἢ τὸ ταπεινότερόν μας ἔργον τῆ διδασκείας βρέφη καὶ τέκνα δὲν πρέπει νὰ καταφρονῆται· ἐπειδὴ οὕτω ἐτελοῦμεν δούλευσιν ἀξιόλογον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν θρησκείαν. Τὰ τὴν σήμερον βρέφη καὶ τέκνα θέλουν εἶσθαι μετ’ ὀλίγα ἔτη πατέρες ἢ μητέρες. Ἡ ψυχὴ δὲ τοῦ παιδίου, ἢ καὶ τοῦ βρέφους, εἶναι τάχα ὀλιγώτερον πολύτιμος παρὰ ἢ τῆ ἀνδρός; Μήπως δὲν εἶναι ὁ παῖς, καθὼς καὶ ὁ ἀνὴρ, προωρισμένος εἰς ἀθανασίαν;

Ὅστις, Κύριοι, ἐπιθυμεῖ νὰ φωτίσῃ ἔθνος τι φωτισμὸν ἀληθινόν, ἀνάγκη πᾶσα ν’ ἀρχίζῃ ἀπὸ τὰ παιδία, καὶ, ἀπὸ τὰ ἀνήλικα βρέφη. Εὐκολώτερον ἀπειρώς εἶναι νὰ ἐμποδίσῃ τις τὴν μόρφωσιν κακῶν ἡθῶν, παρὰ νὰ ἐκριζώσῃ μετέπειτα πεπαλαιωμένας ἕξεις. Καὶ αὐτὸ τοῦ θείου λόγου τὸ κήρυγμα,—τὸ ὁποῖον εἶθε νὰ ἦτο μυριάκις κοινότερον!—καὶ αὐτὸ, λέγομεν, τὸ κήρυγμα δὲν παράγει οὔτε τοὺς ἡμίσεις καρπούς του, ὅταν γίνεται πρὸς ἀνθρώπους, τῶν ὁποίων αἱ ψυχαὶ, ἀκαλλιέργητοι ἀφεθεῖσαι εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, βρῦνουν ἤδη ἀπὸ ἀκάνθας καὶ τριβόλης. † Τοῦτο σαφηνίζει ἐξαίρετα ὁ Κοραῆς.—“Ὁ ἱεροκῆρυξ λαλεῖ κατὰ τῆς κλοπῆς· καὶ λέγει, ὅτι εἶναι ἐντολὴ Θεοῦ τὸ

* Πράξ. ιγ'. 15.

† Ὡς ἡ χεῖρ σὸς γῆ, ἣτις δὲν ἔχει κἀνένα νὰ τὴν ποτίσῃ, γέμει ἀπὸ ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ἢ δὲ δουλευσμένη ἀπὸ χεῖρας γεωργικὰς βλαστάνει, καὶ ἀνθεῖ, καὶ βρῦει πολὺ ἀπὸ τὴν καρπὸν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ. Ἡ μὲν ἀπολαύουσα τὴν ἀπὸ τῶν θείων λόγων πότισιν, βλαστάνει, καὶ ἀνθεῖ, καὶ βρῦει πολὺ ἀπὸ τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος· ἢ δὲ ἀκαλλιέργητος, καὶ στερημένη τὴν τριαύτην πότισιν, ἐξημόνεται, καὶ ὑλομανεῖ, καὶ γεννᾷ ἀκάνθας πολλὰς,—φυσικὰ τῆς ἁμαρτίας ἀποτελέσματα. Ὅπου δὲ ἀκάνθαι, ἐκεῖ δράκοντες, καὶ ὄφεις, καὶ σκορπίοι, καὶ ὅλη ἡ δύναμις τοῦ διαβόλου.—Χρυσόστομος, εἰς τὸν Παραλυτικὸν πρὸς Ἀνομοίους, Λόγ. ιβ'.

Ὁὐ κλέψεις· δεικνύει μὲ πολλὰς τῆς Γραφῆς μαρτυρίας καὶ τῶν πατέρων, πόσον μέγα κακὸν εἶναι ἡ κλοπή· ἀλλὰ, διὰ τὸ νὰ ὠφελῆθῃ ὁ ἀκροατὴς, καὶ τὸ νὰ συλλάβῃ τὸν σωτηριώδη φόβον ταύτης τῆς ἀμαρτίας, χρεῖα εἶναι τὸ νὰ ἐξεύρῃ, ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ Θεὸς, ὅστις ἀπαγορεύει τὴν κλοπὴν· ποῖαι εἶναι αἱ ἄπειροι αὐτοῦ τελειότητες, καὶ αἱ ἀναρίθμητοι πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίαι του, ἀπὸ τὰς ὁποίας γεννᾶται τὸ χρέος, τὸ ὁποῖον ἔχομεν τὸ νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τοῦ Ἵψίστου Νομοθέτου· τὰ ὁποῖα ὅλα εἶναι μέρη τῆς κατηχήσεως. Καὶ ἂν τὴν σήμερον προξενῶσι τοσοῦτον ὀλίγην ὠφέλειαν αἱ διδασκαίαι τῶν ἱεροκηρύκων, δὲν εἶναι ἄλλο τὸ αἴτιον, πᾶρεξ διότι οἱ ἀκροαταὶ δὲν εἶναι προκατηχημένοι τὰ τῆς θρησκείας. Ἡ παλαιὰ Ἐκκλησία ἐδίδασκε συνεχέστερον ἀφ' ὅ,τι διδάσκουσι τὴν σήμερον· καθότι ποτὲ δὲν ἐγένετο σύναξις τῶν πιστῶν, ὅπου δὲν ἐκηρύττετο ὁ θεῖος λόγος ἀπ' αὐτὸν τὸν Ἐπίσκοπον. Δὲν ἔκρινε μὲ ὅλον τοῦτο περιττὴν τὴν κατήχησιν· ἀπαγε! ἐξ ἐναντίας τὴν ἐνόμιζεν ἀναγκαιοτάτην, ὡς ἓνα θεμέλιον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπικοδομεῖ ὕστερον τὰς καθημερινὰς ὁμιλίαις.”*

Μεγάλῃ προσοχῇ ἄξια εἶναι καὶ τὰ ἐφεξῆς τοῦ Κοραῆ.—“ Ὅλαι αἱ ἐντολαὶ ἐπιστηρίζονται εἰς τὰ δόγματα· καὶ ἀνίσως δὲν καταβάλλῃ τις τὸν καλὸν τοῦτον θεμέλιον, ἢ οἰκοδομή του, πάντοτε σαθρὰ, θέλει κλονεῖσθαι· αὐτὸς, ὅμοιος τοῦ καλάμου, θέλει σαλευεσθαι ὑπὸ παντὸς ἀνέμου· ἢ αὐτὴ ἡ ἀρετὴ του ἀστήρικτος, καθὼς ἐκείνη τῶν Ἑθνικῶν φιλοσόφων, θέλει ἐξελέγχεσθαι εἰς πᾶσαν περίστασιν· καὶ αὐτὴ ἡ πίστις του, διὰ τὸ νὰ μὴν ἔχη ῥίζαν, θέλει τὸν ἀφίνειν ἐν καιρῷ πειρασμοῦ. Ἀλλὰ τὴν σήμερον τὸ νὰ ἀγνοῇ τις τὴν ἰδίαν θρησκείαν δὲν λογίζεται τίποτε. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀγνοία (τίς ἤθελε τὸ πιστεύσειν!) δὲν κατέχει μόνως τοὺς ἰδιώτας καὶ ἀγραμμάτους· αὐτὴ ἐκτείνεται καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς χρησίμους καὶ πεπαιδευμένους ἀνθρώπους. Καὶ δὲν εἶναι ἄλλο κοινότερον τὴν σήμερον παρὰ τὸ νὰ βλέπῃ τις τιμίους, λογίους, καὶ πολλὰκις διδασκάλους τῶν ἄλλων εἰς μίαν βαθυτάτην ἀγνοίαν, ἢ τοῦλάχιστον εἰς μίαν ἐπιπόλαιον καὶ ἀμέθοδον γνῶσιν τῆς θρησκείας. Καὶ τί

* Προλεγόμενα εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Διδασχ. τοῦ Πλάτωνος, Σελ. κγ'. κδ'.

ἀκολουθεῖ ἐντεῦθεν; μία γενική διαστροφή τῶν ἡθῶν, μυρία προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι· φοβούμεθα ἐκεῖ ὅπου δὲν εἶναι φόβος, καὶ τολμῶμεν ἐκεῖ ὅπου πρέπει νὰ φοβώμεθα· δὲν διακρίνομεν τὸ συγκεχωρημένον ἀπὸ τὸ κεκωλυμένον· ζητεῖ πᾶς ἕνας τὸ ἑαυτοῦ, καὶ κἀνένας τὸ τοῦ ἑτέρου. Διὰ τί; διότι ἡ οἰκοδομὴ ἡμῶν δὲν ἐπιστηρίζεται εἰς καλὸν θεμέλιον· διότι δὲν ἐκατηχήθημεν τὴν ὁδὸν Κυρίου, καθὼς ἔπρεπεν, εἰς τὸν καιρὸν τῆς τρυφερᾶς ἡλικίας, ὅτε καὶ τὰ πάθη δὲν εἶχαν ἔτι μεταβληθῆν εἰς ἐξεις, καὶ ὁ νοῦς δὲν εἶχε ζοφωθῆν ἀπὸ τὴν ἀχλὺν τῶν ἰδίων συμφερόντων. Ἄς ἐρευνήσῃ πᾶς ἕνας προσεκτικῶς τὴν ἰδίαν συνείδησιν, καὶ αὐτὸς πολλάκις ὁ νομιζόμενος ἅγιος· καὶ θέλει καταλάβειν πόσον πλανᾶται. Ἡ εὐλάβεια δὲν εἶναι ποτὲ σταθερά, ὅταν δὲν ἐπιστηρίζεται εἰς τὴν πληροφορίαν, τὴν ὁποίαν χρεωστέῃ πᾶς ἕνας νὰ ἔχῃ τῆς ἰδίας θρησκείας· καὶ ἡ πληροφορία δὲν ἀποκτάται πάρεξ διὰ τῆς ἐρεῖνης, ἡγουν, διὰ μιᾶς εὐμεθόδου κατηχήσεως.*

Ἴδου, τί λέγει καὶ ὁ Χρυσόστομος περὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν.—“Θέλεις νὰ γένη εὐπειθῆς ὁ υἱός σου; Ἀπαρχῆς ἀνάτρεφέ τον ‘ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου.’ Μὴ νομίσης περιττὸν τὸ ν’ ἀκούῃ αὐτὸς τὰς θείας Γραφάς. Διότι ἐκεῖ πρῶτον θέλει ἀκούσειν, ‘Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου.’ ὥστε τοῦτο γίνεταί ὑπὲρ σοῦ. Μὴν εἶπης, Τῶν Γραφῶν ἡ ἀνάγνωσις εἶναι διὰ τοὺς μοναχοὺς· μήπως ἐγὼ θέλω τὸν κάμειν μοναχόν; Δὲν εἶναι χρεῖα νὰ γένη μοναχός. Χριστιανὸν κάμε τον. Διότι οἱ κοσμικοὶ μάλιστα ἔχουν ἀνάγκην νὰ γνωρίζωσι τὰ Γραφικὰ διδάγματα, καὶ κατεξαίρετον οἱ παῖδες· καθότι εἰς ἐκείνην τὴν ἡλικίαν ἐπικρατεῖ ἀνοησία πολλή. Αὐξάνεται δὲ ἡ ἀνοησία καὶ ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν λογογράφων καὶ ποιητῶν τὰ συγγράμματα, ὅταν ἴδωσι τοὺς ὑπ’ αὐτῶν θαυμαζομένους ἤρωας ὅτι εἶναι παθῶν δούλοι, καὶ πρὸς θάνατον δειλοί· ὡς ὁ Ἀχιλλεὺς, ὅταν μετανοῆ, ὅταν ἀποθνήσκῃ ὑπὲρ παλλακίδος, ὅταν ἄλλος μεθύῃ, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα. Ὅθεν αὐτὸς χρειάζεται τὰ ἐκ τῶν Γραφῶν ἰατρικά.

* Πρόλεγ. εἰς Ὁρθόδ. Διδασ. Πλάτωνος, Σελ. κ’—κβ’.

“ Πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον, εἰς τέχνας μὲν καὶ εἰς διδασκαλεῖον νὰ στέλλωμεν τὰ τέκνα μας, καὶ πάντα νὰ πράσσωμεν ὑπὲρ τούτου· ‘ ἐν δὲ παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου ’ νὰ μὴ τὰ ἀνατρέφωμεν; Διὰ τοῦτο ἡμεῖς πρῶτοι ἀπολαύομεν τοὺς καρπούς, καταστένοντες τοὺς παῖδας ἀνθάδεις, ἀκολάστους, ἀπειθεῖς, βαναύσους. Ἄς μὴ κάμνωμεν λοιπὸν τοῦτο, ἀλλ’ ἄς πειθώμεθα εἰς τοῦ μακαρίου Παύλου τὴν συμβουλήν. Ἄς τοὺς ἀνατρέφωμεν ‘ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου. ’ Ἄς τοὺς δώσωμεν ὑπόδειγμα, κάμνοντες τὴς ἐκ πρώτης ἡλικίας νὰ καταγίνονται εἰς τὴν τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσιν. Φεῦ! ὅτι συνεχῶς λέγων ταῦτα, φαίνομαι εἰς πολλοὺς νὰ φλυαρῶ· μ’ ὄλον τοῦτο, ἐγὼ δὲν θέλω παύσειν νὰ κάμνω τὸ ἴδιόν μου χρέος.” *

Ἄς ἀναγνώσωμεν καὶ πῶς ἐλέγχει τοὺς ἀμελοῦντας τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἁγίου Παύλου, ὅστις μᾶς συμβουλεύει νὰ διδάσκωμεν καὶ νουθετῶμεν ἑαυτοὺς με ψαλμοὺς καὶ ὕμνους ἔψῆδᾳς πνευματικᾶς. — “ Σατανικὰ τραγῳδία καὶ χοροὺς ἀγαποῦν οἱ παῖδές σας, καθὼς οἱ μάγειροι, καὶ οἱ ὀψωνισταί, καὶ οἱ χορευταί. Ψαλμὸν δὲ κάνεις δὲν ἐξεύρει οὐδ’ ἓνα· μάλιστα δὲ καὶ φαίνεται τὸ πρᾶγμα αἰσχύνῃ, καὶ χλευασίᾳ, καὶ γέλωσ. Διὰ τοῦτο μένονν τὰ κακὰ ὄλα. Διότι εἰς ὁποίαν γῆν στέκει τὸ φυτὸν, τοιοῦτον φέρει τὸν καρπὸν. Ἄν εἰς ἀμμώδη καὶ ἄλμυράν, τοιοῦτον ἂν εἰς γλυκεῖαν καὶ παχεῖαν, πάλιν ὁμοιον. Οὕτω πηγὴ τις εἶναι τὰ διδάγματα. Διδαξέ τον λοιπὸν νὰ ψάλλῃ ψαλμοὺς, ἐκείνους τοὺς ἀπὸ φιλοσοφίαν γέμοντας, οἷον, περὶ σωφροσύνης εὐθύς· μᾶλλον δὲ, πρὸ πάντων, περὶ τοῦ νὰ μὴ συναναστρέφεται με πονηροὺς, εὐθύς ἀπ’ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ βιβλίου.” †

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ μέγας διδάσκαλος τῆς οἰκτιμένης, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τί ἐφρόνει περὶ νηπίων καὶ τέκνων; “ Ὅτε τινὲς τῶν μαθητῶν του ἐπέπληξαν τοὺς προσφέροντας εἰς αὐτὸν παιδιά, “ ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησε, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, “ Ἀφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.” Ἐπρόσθετε

* Ἰπόμν. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ. Ὁμιλ. κά.

† Ἰπόμν. εἰς τὴν πρὸς Κολοσ. Ὁμιλ. δ’.

δὲ, “*Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς ἐάν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.*” * Δὲν εἶπεν, “*Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;*” † Εἶπε δὲ καὶ ὁ Μωϋσῆς πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰσραὴλ, “*Τὰ ῥήματα ταῦτα, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι σοὶ σήμερον, προβιβάσεις αὐτὰ τοὺς υἱοὺς σου.*” ‡

Εἴμεθα λοιπὸν ἡμεῖς ἐπονείδιστοι καὶ ἀξιοκατάκριτοι, διότι βοηθοῦμεν γονεῖς νὰ διδάσκωσι τὰ βρέφη καὶ τέκνα τῶν τῶν ἁγίας Γραφῶν, καὶ νὰ τὰ ἀνατρέψωσι “*ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου;*” Μᾶς πρέπει ἄραγε ἐπίπληξις, διότι βάλλομεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν τὰ θεῖα λόγια, καὶ τὰ τρέφομεν μὲ τὸ ἄδολον γάλα τῆς Γραφικῆς ἀληθείας; Δύναται ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ μᾶς ὑπαγορεύσῃ καλῆτερόν τι ἢ ἀσφαλέστερον μέσον τοῦ νὰ φέρωμεν αὐτὰ εἰς τὸν Ἄμυνον τοῦ Θεοῦ, τὸν αἴροντα τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου; Διατί λοιπὸν παραπονοῦνται ὅτι διδάσκομεν βρέφη καὶ ἀνήλικα παιδιά; Μήπως τὰ διδάσκομεν τίποτε ἀντιχριστιανικὸν ἢ ἀντεναγγελικόν; Ἄν τὸ πρᾶγμα ἔχῃ οὕτω, τότε μὰ τὴν ἀλήθειαν εἶναι δίκαια τὰ παράπονά των· τότε, ἂν εἰσώπων, ἤθελαν εἶσθαι ἀσυγχώρητοι. Ἄλλ’ ἂς ἀποδείξωσι ὅτι αἱ διδασκαλῖαι μᾶς διαφέρουν ἀπὸ τῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων του, καὶ θέλομεν προθύμως διορθώσῃν τὰ σφάλματά μας· διότι ἀπέχομεν πολὺ τοῦ νὰ φανταζώμεθα ἑαυτοὺς ἀναμαρτήτους ἢ ἀλανθάστους.

Ἰποδηλοῖ κατ’ ἡμῶν ἡ Ἐπιτροπὴ, ὅτι “*περιερχόμεθα ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστῳ διὰ νὰ κάμωμεν προσηλύτους.*” Τοὺς προκαλοῦμεν τολμηρῶς ν’ ἀποδείξωσι τοιοῦτό τι. Ἡμεῖς, Κύριοι, ὡς ἄνθρωποι τίμοι, κοινοποιοῦμεν ἐλευθέρως τὰ φρονήματά μας καὶ δημοσίᾳ καὶ κατ’ ἰδίαν· ἀλλὰ σᾶς βεβαιοῦμεν ὅτι δὲν εἶναι τοῦ συστήματός μας νὰ κάμνωμεν προσηλύτους. Καὶ ἂν ἦτο δυνατόν νὰ καταπείσωμεν ὅλους τοὺς Ἕλληνας ν’ ἀπαρνηθῶσι τὴν Ἐκκλησίαν των καὶ τὰ εἰς αὐτήν ἰδιαίτερα ἔθιμα, καὶ νὰ γένωσι Διαμαρτυρούμενοι, δὲν ἠθέλαμεν ὁμῶς τὸ πράξειν.

* Μάρκου ι. 14, 15.

† Ματθ. κα. 16.

‡ Δευτ. 5. 6, 7.

διότι τοῦτο καθ' ἑαυτὸ ἤθελεν εἶσθαι παντάπασιν ἀνωφε-
 λές, καὶ ἀκολούθως οὐδὲ ποσῶς τὸ ἐπιθυμοῦμεν· ὁ μόνος
 μας πόθος, καὶ ὁ σκοπὸς ὄλων τῶν ἀγώνων μας εἶναι, νὰ
 ἴδωμεν τόσον εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ὅσον καὶ εἰς πάντα
 Χριστιανὸν, εἴτε ὁμοεθνή εἴτε ἄλλοεθνή, τὴν ζῶσαν ἐκείνην
 εἰς Χριστὸν πίστιν, ἣτις ἐνεργεῖται δι' ἀγάπης, καὶ καθα-
 ρίζει τὴν ψυχὴν, καὶ νικᾷ τὸν κόσμον. Διότι μία νεκρὰ
 πίστις τίποτε δὲν ἀξίζει· οὐδ' εἶναι ὅλοι οἱ καλούμενοι
 Χριστιανοὶ ἀληθῶς τοιοῦτοι. Ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἡμεῖς
 πιστεύομεν ὅτι πολλοὶ, καὶ Ἕλληνας, καὶ Ἀγγλομερικανοί,
 καὶ Γερμανοί, καὶ Ἕλληνες, εἶναι μὲν τὸνομα, ἀλλ' ὄχι καὶ
 τὸ πρᾶγμα, Χριστιανοί. Τῆς γνώμης δὲ ταύτης ἦτο καὶ
 ὁ Χρυσόστομος, τοῦ ὁποίου ἄς ἀναγνώσωμεν πάλιν τὰ
 σοφὰ λόγια.—“Θέλω ν' ἀποδείξω ἀπὸ τὰς Γραφὰς καὶ νὰ
 σᾶς πληροφορήσω, ὅτι ὅλοι οἱ λεγόμενοι Χριστιανοὶ δὲν
 εἶναι Χριστιανοί· ἀλλὰ, μόνον τὸνομα Χριστιανῶν ἔχοντες,
 φρεναπατῶνται μὲ τὴν ψιλὴν ὀνομασίαν. Κατὰ μὲν τὸν
 λόγον, εἶναι Χριστιανοὶ πολλοί· κατὰ δὲ τὸν τρόπον, ὀλίγοι
 καὶ σπάνιοι. Κατὰ τὸ σχῆμα, ὡς Χριστιανοί, ἔως Χριστοῦ
 μαθηταί· κατὰ δὲ τὸν τρόπον, προδόται. Κατὰ τὸν λόγον,
 εὐσεβεῖς καὶ εὐσπλαγχνοί· ἀλλὰ κατὰ τὸν τρόπον, ἀσεβεῖς
 καὶ ἀνελεήμονες· μὲ τὸνομα Χριστιανοί, μὲ τὰ ἔργα ὁμῶς
 Ἕθνικοί, καθὼς ἐπρόλεξεν ὁ προφήτης Δαβὶδ, ὅτι ‘ἐσμί-
 χθησαν μὲ τὰ Ἕθνη, καὶ ἔμαθαν τὰ ἔργα των.’

“Πῶς νὰ λογιζώμεθα Χριστιανούς τοὺς πράσσοντας τὰ
 τοιαῦτα; μὲ ποῖον δὲ πρόσωπον τολμοῦν νὰ ὀνομάζονται
 Χριστιανοί; καὶ πῶς προσέρχονται εἰς τὰ θεῖα μυστήρια
 οἱ τῶν Ἕθνικῶν χειρότεροι; Διότι, καθὼς ἡ παρθένος
 κόρη, ἐνόσω μὲν φυλάττει τὴν παρθενίαν αὐτῆς, εὐλόγως
 καὶ ἀξίως ὀνομάζεται, καὶ εἶναι, παρθένος· ἀφοῦ δ' ἀπα-
 τηθῆ ἀπὸ κανένα, καὶ φθαρῆ, καὶ χάσῃ τὴν παρθενίαν,
 δὲν εἶναι πλέον παρθένος· οὕτω καὶ ὁ καλούμενος Χριστι-
 ανός, ἐὰν παραβῆ τὰς συνθήκας, καὶ καταπατήσῃ τὰς
 ὑποσχέσεις, καὶ ἀθετήσῃ τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ
 πράττῃ τὰ τῶν Ἕθνῶν, δὲν ὠφελεῖται τίποτε ἀπὸ τὴν
 ψιλὴν Χριστιανικὴν ὀνομασίαν.

“Ὅταν ἴδῃς τοὺς φαινομένους Χριστιανούς νὰ βδελύσ-
 σονται τὴν ἀγίαν Γραφήν, καὶ νὰ μισῶσι τοὺς λαλοῦντας

τὰ θεῖα λόγια, ἐνθυμήσου τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ‘Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσχετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν· εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσι.’” *

Λαμβάνει τὸν κόπον ἢ Ἐπιτροπὴ νὰ μᾶς ἐνθυμίσῃ τὴν κοινὴν παρομιάν, “Ἡ αὐλή σου ὅταν διψᾷ, μὴ χύσης νερὸν ἔξω” καὶ μᾶς ἐρωτᾷ, “Ἀράγε ὄλ’ οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τῶν Βρετανικῶν, ὄλ’ οἱ κάτοικοι τῆς Ἀμερικῆς ἐγίναν ἠθικώτατοι;” “Ὀχι, βέβαια· οὔτε ἡμεῖς δὲν πιστεύομεν ὅτι οἱ Διαμαρτυρούμενοι ὅλοι εἶναι θεοσεβεῖς Χριστιανοί, ἢ ὅτι πατοῦν ὅλοι τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον. Περὶ πολλῶν ἀπ’ αὐτοῦς μάλιστα, ὡς ἤδη ἀνεφέραμεν, ἔχομεν αἰτίας μεγάλας νὰ φοβώμεθα τὸ ἐναντίον. Ἀλλὰ, παρακαλοῦμεν, ὅτε ὑπῆγαν εἰς τρεῖς Ἐθνικοὺς οἱ Ἀπόστολοι, δὲν ἔμεναν ἔτι πολλοὶ τῶν Ἰσραηλίων ἄπιστοι καὶ κακοῦθεις; Εἶναι λοιπὸν δίκαιον νὰ κατηγορῶνται οἱ Ἄγγλοι καὶ Ἀγγλαμερικανοί, διότι στέλλουν βοηθοὺς εἰς ἄλλα ἔθνη, ἐπὶ λόγῳ ὅτι δὲν εἶναι ὅλοι τῶν οἱ συμπατριῶται ἠθικώτατοι καὶ θεοσεβεῖς; Ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι τις Χριστιανὸς, ψιλῶς διότι ἀνήκει εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ δόγμα. Καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι “οὔτε περιτομῆ τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία,” παρόμοια καὶ ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι δὲν ἰσχύει τίποτε νὰ ἀνήκῃ τις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ἢ εἰς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν, ἢ εἰς τὴν Ἀσθηροκαλβινικὴν Ἐκκλησίαν, εἰ δὲν ἔχη νέαν καρδίαν, ἣτις ἀγαπᾷ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν εἰλικρινῶς.

Ἡμεῖς κηρύττομεν ἀδιακόπως εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους μας, προσπαθοῦντες νὰ καταστήσωμεν τοὺς ἤδη εὐσεβεῖς ἔτι εὐσεβεστεροὺς, νὰ φέρωμεν δὲ εἰς Χριστὸν, τὸν ἀληθινὸν Ποιμένα, τοὺς ὅσοι πλανῶνται ἀκόμη ἀπ’ αὐτοῦ ὡς πρόβατα ἀπολωλότα. Τὴν τελευταίαν μεγάλην ἡμέραν, ὅταν καθίσῃ ἐπὶ τοῦ δικαστικοῦ βήματος ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι δὲν θέλει προβάλῃν εἰς κανένα τὴν ἐρώτησιν, “Εἰς ποίαν Ἐκκλησίαν ἀνήκες;” ἀλλὰ, “Ἡγάπας ἐμὲ καὶ τοὺς μαθητάς μου, καὶ ὑπήκουες τὸ Εὐαγγέλιόν μου;” Μόνον, μονώτατον σκοπὸν ἔχομεν

* Λόγ. περὶ Ψευδοπροφητῶν καὶ Ψευδοδιδασκάλων.

νά βοηθῶμεν τοὺς Ἀνατολικὰς ἱεροκλήρικας, πνευματικὰς, ἱερεῖς, καὶ ἀρχιερεῖς, ὥστε νὰ φέρωσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς Χριστόν· ἤγουν, νὰ τοὺς κάμωσι σώφρονας, ἐγκρατεῖς, δικαίους, φιλαλήθεις, καὶ θεοσεβεῖς. Ὅτι δὲ ἡ προσφερομένη αὕτη βοήθεια δὲν εἶναι ὅλως περιττή, ἐπεταί, κατὰ φυσικὸν λόγον, ἀπὸ τὰ σχεδὸν ἀπαράλληλα δεινὰ, ὅσα εἰς διάστημα πολλῶν αἰῶνων ὑπέφερον, ἐκ θείας παραχωρήσεως, τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος.

“Θρησκευτικὴ διδασκαλία,” λέγει ὁ φιλόπατρις Κοραῆς, “δὲν μας ἔλειψε ποτέ· καὶ ἀναγνώσεις ἱερὰς ἐπ’ ἐκκλησίας, καὶ κηρύξεις ἐπ’ ἀμβωνος ἠκούαμεν, καὶ εἰς ἀκολουθίας μακρὰς καὶ λιτανείας παρεστέκαμεν συχνά. Καὶ ὅμως ὅλα ταῦτα δὲν ἐκαρποφόρησαν εἰς τὰς ψυχὰς μας· σπόρος σπειρόμενος εἰς πέτρας ἐφάνησαν ὅλα Διὰ τὸ τοῦτο; διὰ τὴν τόσην ἀκαρπία ἀπὸ τὸν τόσον καρποφόρον τῆς θρησκείας σπόρον; Διότι ἐσπείροτο εἰς λαὸν ἀπαιδευτὸν ἀπὸ ἱερατεῖον ἀπαιδευτὸν· διότι εἰς τὰς ἱερὰς συνάξεις καὶ ἀκολουθίας μὲ μόνὰ τὰ σώματα ἐγεμίζαμεν τοὺς θρόνους καὶ τὰ στασίδια· ἡ δὲ ψυχὴ τῶν μὲν κοσμικῶν ἠσχολεῖτο, ὡς καὶ πρὶν ἐμβῶσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καθενὸς εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ ἐργαστήριον, τῶν δὲ ἱερέων καθενὸς ἐπαρατήρει τὸ πλήρωμα τοῦ δίσκου, ὡς θερμοόμετρον τῆς ἀπαιδευτῶν κοσμικῶν εὐλαβείας.”* Καὶ ἄλλαχοῦ δὲ λέγει ὁ αὐτὸς οὗτος Κοραῆς, “Δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι εἰς ἡμᾶς τὴν σήμερον ἡ ἀληθὴς ἠθικὴ τῆς Χριστοῦ ἀρρώσκει βαρυτάτην ἀρρώσκειαν.”† Δὲν φαίνονται λοιπὸν εὐγνωμοσύνης ἀξίαι τῆς Ἀμερικῆς καὶ Ἀγγλίας αἱ Ἐκκλησίαι, ὅτι ἐκτείνουν ἀδελφικὴν χεῖρα πρὸς τὸν Ἀνατολικὸν κλῆρον, καὶ χορηγοῦν εἰς αὐτὸν μέσα δραστήρια πρὸς ἴασιν τῆς “βαρυτάτης ἀρρώσκειας;” Ἡ γενικὴ τῶν φώτων ἐξάπλωσις, καὶ ἡ διάδοσις καὶ μελέτη τῶν Γραφῶν, εἶναι τὰ δύο κορυφαῖα μέσα ἠθικῆς βελτιώσεως. Εἰς ἀμφοτέρωτα δὲ ταῦτα καὶ σᾶς ἐβοηθήσαμεν, καὶ σᾶς βοηθοῦμεν, καὶ χρεὸς ἔχομεν νὰ σᾶς βοηθῶμεν ὡς εὐπορώτεροι ἀπορωτέρους Χριστιανούς.

Μᾶς ἐρωτᾷ ἡ Ἐπιτροπὴ, “Διὰ τὸ ΜΟΝΟΝ εἰς τὸ ἰδικόν

* Ἀτακτα, Τόμ. Α'. Προλεγ. Σελ. μβ'.

† Συνέκδημος Ἱερατικός, Προλεγ. Σελ. β'.

μας ἔθνος νὰ θεωρῆται ἡ ἐντολὴ τοῦ, 'Αγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν;' καὶ, τὸ νόστιμον, εἰδοποιοῦν ἡμᾶς καὶ περὶ Ἀμερικῆς, ὅτι εὐρίσκονται ἄγριοι εἰς τὰ βόρεια καὶ νότια τῆς μέρη! Πῶς ἔτυχε ν' ἄγνοῶσιν οἱ ἐλλόγιμοι οὗτοι Κύριοι πράγματα εἰς ὅλους γνωστὰ, — πράγματα, τὰ ὅποια ἔ αὐτὸς ὁ Κύριος Γερμανὸς ὁμολογεῖ μὲ ὅλην τὴν ῥητορείαν τε; Ἴδου, τί λέγει. — "Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφὰς, εἶναι παραγγελία τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐρεύνης τῶν θείων Γραφῶν εἶναι τόσον ψηλαφητὸν, ὥστε κἀνεὶς πλέον δὲν ἀμφιβάλλει, ὅτι ἡ ἠθικὴ τοῦ Εὐαγγελίου ἀναδεικνύει τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα τῷ ὄντι Θεοῦ. Ἐθνη ἀλληλοφάγα, θηριόβια, ἀπεκτηνωμένα, κατέστησαν ἡμερα, κοινωνικά, φιλάνθρωπα, διὰ τοῦ Εὐαγγελίου. Τί λέγω; Ἡ ἄψυχος αὐτῆ φύσις μετεποιήθη ἐπὶ τὸ κρεῖττον διὰ τῆς Χριστιανοσύνης. Εἰς τὰς ἀβάτους τῶν Ἀλπεων κορυφᾶς, εἰς τὰς ἀόρτους πέτρας τῆς Ἰσλανδίας, εἰς τὰς ἀξένους ἀκτὰς τοῦ ὠκεανοῦ, ἡ οὐράνιος αὐτῆ θρησκεία ἠνοιξεν ἄσυλον εἰς τὸν δυστυχοῦντα.

"Τῶν ἀγαθῶν τούτων ὁ πολλαπλασιασμός, ἡ διὰ τῆς θρησκείας ἐξημέρωσις τῶν ἀγρίων, ἦτο βέβαια ὁ σκοπὸς τῶν φιλάνθρωπων ἐκείνων Χριστιανῶν, ὅσοι πρῶτοι συνέστησαν τὰς λεγομένας Βιβλικὰς ἔ Εὐαγγελικὰς ἐταιρείας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, δὲν μένει ἀμφιβολία, οἱ εὐεργετικοὶ οὗτοι ἄνδρες καὶ οἱ γνήσιοί των διάδοχοι, ἀφειδῶντες καὶ κινδύνων καὶ δαπάνης καὶ κόπων, στέλλονται μακρὰς καὶ διαποντίους πορείας, διὰ νὰ διαδώσουν τὸ κήρυγμα τῶν Γραφῶν εἰς τὰ ἔθνη, 'Εἰς ἃ οὐκ ἐπεκλήθη τὸ ὄνομα Κυρίου.' Τὸ Εὐαγγέλιον, μεταγλωττισθὲν διὰ τῶν προσπαθειῶν των εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς διαλέκτους τῆς οἰκουμένης, εὐρίσκεται σήμερον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἰάπονος καὶ τοῦ Παταγῶνος, τοῦ Ὀττεντότου καὶ Σαμογέδου." *

Ταῦτα πάντα λησμονοῦντες οἱ Κύριοι τῆς Ἐπιτροπῆς, τυπὸνον ἔ μετατυπὸνον ἀπαραλλάκτους τὰς σημειώσεις των. Ἄλλ' ἄς ἐνθυμῶνται, παρακαλοῦμεν, εἰς τὸ ἐξῆς,

* Παράρτημα τοῦ Ἀρ. 45 τῆς Ἐφημερίδος, ὁ ΣΩΤΗΡ.

ὅτι αἱ Ἀποστολικαὶ Ἐταιρεῖαι τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τῶν Ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἔχον ἀποστολοκήρυκας, πρὸ ἰκανοῦ καιροῦ ἤδη, εἰς τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ καὶ νότια μέρη τῆς Ἀφρικῆς, εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἀβυssiνίαν, εἰς τὴν Συρίαν καὶ Παλαιστίνην, εἰς τὴν Περσίαν καὶ διάφορα μέρη τῆς Τουρκίας, εἰς τὴν Μαδαγάσκαρα, τὴν Ταπροβάνην (Κεϋλῶνα) καὶ τὰς πλειοτέρας τῶν μεγαλονήσων τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ, εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἰνδίας, εἰς τὴν Κίναν καὶ τὴν Βιρμικὴν Ἀυτοκρατορίαν, μεταξὺ τῶν διαφόρων αὐτοχθόνων φυλῶν τῆς Βορείας Ἀμερικῆς, εἰς τὰς Κοινωνικὰς καὶ Σανδβικὰς νήσους, εἰς τὴν Νέαν Ζηλανδίαν, καὶ εἰς ἄλλα τινὰ μέρη τῆς οἰκουμένης. Εἰς σχεδὸν ὅλους τοὺς διαφόρους καὶ μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων τόπους τούτους, ἐκηρύχθη μᾶλλον ἢ ἤττον καὶ κηρύσσεται ἀκόμη τὸ Εὐαγγέλιον· ἠγορεύθησαν δὲ καὶ σχολεῖα, καὶ, εἰς τινὰ μέρη, γυμνάσια, εἰς τὰ ὅποια διδάσκονται αἱ ἅγιοι Γραφαὶ ὁμοῦ μὲ διαφόρους κλάδους ὠφελίμων γνώσεων, καὶ μορφώνονται χρηστοὶ πολῖται καὶ καλοὶ Χριστιανοί. Ἐχει λοιπὸν ἡ Ἐπιτροπὴ διάθεσιν νὰ παραπονηῆται, ἂν αἱ Ἀποστολικαὶ Ἐταιρεῖαι πέμπωσιν ὀλίγους τινὰς συνεργάτας καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, διὰ νὰ τοὺς βοηθῶσι νὰ γένωσιν αὐτὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπιθυμοῦμεν καὶ προσπαθοῦμεν νὰ γένωσι καὶ οἱ ἴδιοί μας συμπατριῶται, “ἔθνος ἄγιον, λαὸς περιούσιος, ζηλωτὴς καλῶν ἔργων ;”

Ἡ Ἐπιτροπὴ μᾶς κατηγορεῖ ὅτι “προξενῶμεν ταραχὰς, συγχύσεις, καὶ σχίσματα μέσα εἰς τὸ ἔθνος, καὶ ὅτι διεχειρομεν τὸ μῖσος τῶν ὁμογενῶν ἐναντίον τῶν ὁμογενῶν των.” Ἀλλὰ πότε, καὶ ποῦ, καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ἐπράξαμεν τοῦτο ; Γνωρίζουν βέβαια οἱ Αἰδέσιμοι Κύριοι ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἦτο ποτὲ ἀφορμὴ τοῦ νὰ κινήθωσιν ὅλα τὰ Ἱεροσόλυμα* καὶ ἄλλοτε, τῆ νὰ γεμισθῇ ἀπὸ σύγχυσις ὁλόκληρος ἡ πόλις τῆς Ἐφέσου† κατηγορηθῆ δὲ καὶ ὡς “κινῶν στάσιν,”‡ καὶ ὡς “τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσας.”§ Ἀλλ' ὁ Παῦλος δὲν ἦτον ἔνοχος τοιούτων ἐγκλημάτων. Τὸ ὑπ' αὐτοῦ κηρυττόμενον Εὐαγγέλιον

* Πράξ. κα'. 28, 29, 30.

† Πράξ. ιθ'. 29.

‡ Πράξ. κδ'. 5.

§ Πράξ. ιζ'. 6.

ἐπροξένει τὰς συγχύσεις καὶ ταραχάς, ὄχι διὰ κἀνὲν ἴδιόν του ἐλάττωμα, — ἄπαγε! ἀλλὰ διὰ τὴν κακίαν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ὄχι μόνον αὐτοὶ δὲν τὸ ἐδέχοντο, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὅσοι εἶχαν ἀσπασθῆν αὐτὸ ἐμίσην καὶ κατεδίωκαν. Ὅτε ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας ἐκήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, διηγέρθη ὁ ζῆλος τῶν Ἰουδαίων. “Ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων τινὰς ἄνδρας πονηροὺς, καὶ ὄχλοποιήσαντες ἐθορύβην τὴν πόλιν ἐπισάντες τε τῇ οἰκίᾳ Ἰάσονος,” κτλ. *

Ἄλλὰ τίς ἤθελε ποτὲ ὀνειδίσειν τοὺς Ἀποστόλους διὰ τὴν σκανδαλώδη ταύτην διαγωγὴν τῶν φθονεῶν ἐχθρῶν των;

Ἡμεῖς δὲ τί ἐκάμαμεν ἀρμόδιον νὰ προξενήσῃ ταραχάς, ἢ νὰ διεγείρῃ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἐχθραν καὶ μῖσος πρὸς ἀλλήλους; Ὅλα μας τὰ μέτρα καὶ ὅλα μας τὰ κινήματα ἦσαν καὶ εἶναι χαρακτῆρος διόλου εἰρηνικοῦ. Πάντοτε ἀγαπῶμεν καὶ πάντοτε ζητοῦμεν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν. Τὰ σχολεῖα ἐπρόβαιναν ὅλα μὲ πᾶσαν ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν, ὡς ἀρχήτερα, ὅτε διαμῖας καὶ παντάπασιν αἰφνιδίως γράφει πρὸς τὸν Κύριον Ἰέττερ ἢ Ἐπιτροπῇ, ἀπαιτοῦσα τὴν ἀποβολὴν ἐνὸς τῶν διδασκάλων τῶν, καὶ ἔπειτα δημοσιεύει τὴν ἐπιστολὴν αὐτῶν καὶ τὴν ἀπάντησιν ἐκείνη με μακρὰς σημειώσεις. Εἶναι δὲ περιέργον, ὅτι εἰς τὰς σημειώσεις αὐτῶν φέρουν κατὰ τοῦ διδασκάλου πλῆθος κατηγοριῶν, περὶ τῶν ὁποίων δὲν εἶχαν εἰπεῖν οὔτε γὰρ εἰς τὴν ἐπιστολὴν των, ἂν καὶ (τὸ περιεργότερον) λέγῳσιν ὅτι εἶπαν! Τὸ μόνον αἴτιον διὰ τὴν ἀποβολὴν αὐτοῦ, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐπιστολὴν, εἶναι ἡ ἀλλοδοξία του.

Ἀπορίας ἀξίον εἶναι διατί ἀφῆκαν τόσα ἔτη νὰ παρέλθωσι, χωρὶς ποτὲ νὰ παραπονεθῶσιν εἰς τὸν Κύριον Ἰέττερ περὶ τῆς ἀγνοίας τοῦ διδασκάλου του, ἐνῷ εἰς τοῦλάχιστον τῶν αἰδεσίμων Κυρίων τῆς Ἐπιτροπῆς εἶχε πολλάκις συνομιλήσειν με αὐτὸν περὶ τῶν σχολείων του. Μήπως ἡ πείρα ἠύξησε τὴν ἀμάθειαν τοῦ διδασκάλου, ἕως οὗ κατήντησε πλέον ἀνυπόφορος; Πῶς ἔτυχε νὰ κάμωσι τώρα τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην; Ἄλλὰ βλέπομεν ὅτι δὲν περιορίζεται εἰς τὸν ἕνα τοῦτον ἢ ἀπαρέσκεια τῆς Ἐπιτρο-

* Πράξ. κζ'. 5.

τῆς· καθ' ὅλων τῶν διδασκάλων μας εἶναι ἐξίσου ἰσχυρὰ τὰ παράπονά των. Μᾶς δηλοποιοῦν ὅτι παρὰ τὸ Α, Β, Γ, μόλις ἐμποροῦν νὰ διδάξωσι τίποτε ἄλλο. Πλὴν εἶναι ἀληθῶς τοιοῦτος ὁ χαρακτήρ των; Καὶ ἂν ἦναι δὲ, ἔχει νὰ μᾶς προμηθεύσῃ ἰκανωτέρους ἢ Ἐπιτροπὴ; Ἐὰν οἱ Συμριναῖοι γενικῶς δὲν εὐχαριστῶνται μὲ τοὺς διδασκάλους καὶ τὰ σχολεῖά μας, διατί λοιπὸν ἔβαλαν τόσον πλῆθος παιδιῶν ὑπὸ τοιούτους διδασκάλους καὶ εἰς τοιαῦτα σχολεῖα; Ἡ Ἐπιτροπὴ εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ ἔχῃ πόθον ἰσχυρότερον τοῦ ἰδικοῦ μας, ὥστε ἔ ἡμεῖς αὐτοὶ νὰ ἤμεθα ἰκανώτεροι ἐπιστάται τῆς ἐκπαιδύσεως τῶν νέων, καὶ ὅλοι μας οἱ διδάσκαλοι νὰ ἦσαν πολυμαθέςεροι ἔ διδακτικώτεροι, καὶ τὰ σχολεῖά μας νὰ ἦσαν κατὰ πάντα πολὺ ἀνώτερα τῆς σημερινῆς των καταστάσεως.

Ἄς μᾶς συγχωρηθῇ ὁμως νὰ ἐρωτήσωμεν, ἐὰν συμφωνῇ μὲ τὴν ἀξιοπρέπειαν Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς νὰ παραβάλλωσι τοὺς νέους αὐτῶν ὁμογενεῖς, τοὺς διδάσκοντας εἰς τὰ σχολεῖά μας, “ μὲ τὸ ξηρὸ ψωμὶ τοῦ πτωχοῦ,” καὶ ἐὰν οὗτος ἦναι ὁ ὀρθὸς ἔ Χριστιανικὸς τρόπος τοῦ ἐνθαρρύνειν αὐτοὺς εἰς τὸ ὠφέλιμον καὶ ἐντιμον ἔργον τοῦ διδάσκειν τέκνα καὶ νέους; Μᾶς λέγουν, “ Ἄν θέλετε νὰ μᾶς κάμετε καλὸν, φέρετέ μας ἐπιστημονικοὺς διδασκάλους, σοφοὺς ἄνδρας.” Δεινὴ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, εἶναι ἡ θέσις μας. Ἐὰν λαμβάνωμεν διδασκάλους ἐκ τῶν εἰς Σύμρην ἐύρισκομένων, ὁμοθρήσκους σας, καὶ ἀναθραμμένους εἰς τὰ σχολεῖά σας, τοὺς καταφρονεῖτε διὰ τὴν ἀγνοίαν των· ἐὰν δὲ ἠθέλαμεν φέρειν ἄλλους ἀπ' ἔξω, ἠθέλετε τοὺς ἀποβάλειν, ὡς ἄλλου δόγματος.

Μᾶς παραβάλλεν οἱ Αἰδέσιμοι Κύριοι μὲ τοὺς Ἰησοῦι-
τας τοῦ δεκάτου ἔκτου καὶ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος, οἵτινες ἤνοιξαν σχολεῖα καὶ εἰς Κρήτην καὶ εἰς Κύπρον διὰ τὴν Ἑλληνικὴν νεολαίαν, ἔ βιβλία ἐξέδωκαν διὰ νὰ ὑποσύρωσι τῶν Ἑλλήνων τὰ τέκνα εἰς τὸ Παπικὸν δόγμα. Ἄλλ' εἰσηῆξαν ποτὲ οἱ Ἰησοῦιται τὰς Γραφὰς εἰς τὰ σχολεῖά των, καὶ παρήγγειλαν ἢ ἐθάρρουναν ποτὲ τὰ τέκνα νὰ τὰς ἀναγινώσκωσιν εἰς τὴν καθομιλεμένην διάλεκτον; Πασίγνωστον εἶναι ὅτι οὐδ' ἔπραξαν, οὐδ' ἠθέλαν ποτὲ τολμήσειν νὰ πράξωσι τοιοῦτό τι. Εἶπαν ποτὲ ὅτι ἐθεώρουν τὰς Γραφὰς

ὡς μόνον ὁδηγὸν αὐτῶν εἰς τὰ τῆς θρησκείας; Ὁ Κύριος ἴτερον εἰδοποίησε τὴν Ἐπιτροπὴν ὅτι, εἰς τὰ σχολεῖά μας, λαμβάνομεν τὰς Γραφὰς ὡς βάσιν θρησκευτικῆς διδασκαλίας. Ἐὰν δέ τις τῶν διδασκάλων ἐμακρύνθῃ ποτὲ ἀπὸ τὸν κανόνα τοῦτον, τὸ ἔκαμεν, ἔχι θαυρυνόμενος ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ διόλου παρὰ γνώμην μας.

Πόσον ὁμως εἶναι ἀσυμβίβαστοι τῆς Ἐπιτροπῆς οἱ λόγοι! Ὑπεμφαίνεν ὅτι ζητοῦμεν διὰ βιβλίων νὰ σύρωμεν τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ ἡμέτερον δόγμα· τὰ δὲ βιβλία ταῦτα (ὡς λέγει ἡ Ἐπιτροπὴ) εἶναι “ ἡ Παλαιὰ καὶ Νέα Γραφή, καὶ βιβλιάρια, ὅλ’ ἀποκόμματα ἀπὸ αὐτάς.” Τί λοιπὸν, διὰ τῶν Γραφῶν προσπαθοῦμεν νὰ ὑποσκελίσωμεν τὴν πίστιν σας; καὶ πῶς ἄλλοῦ στηρίζεται ἡ πίστις σας παρὰ εἰς τὰς Γραφὰς; Τὴν Παλαιὰν ἀράγε καὶ Νέαν Διαθήκην, καὶ ἀποκόμματα ἐξ αὐτῶν, ἐδημοσίευσαν οἱ Ἰησοῦνται πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των;

Ἐμπορεῖ ποτὲ κάνεις, ὅπως οὖν εἰδήμων, νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ἀμερικὴν, εἰς δύο ἀπὸ τὰ πλέον φιλελεύθερα τῆς οἰκουμένης ἔθνη, ἐπικρατεῖ, κατὰ τὸν δέκατον ἔννατον αἰῶνα, πνεῦμα ὁμοίον τοῦ κυριεύοντος τὴν Παπικὴν αὐλὴν κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον καὶ δέκατον ἔβδομον; Οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Ἀγγλαμερικανοὶ συστήνου ἑταιρείας, καὶ συνεισφέρουν κατ’ ἔτος μυριάδας διστήλων, διὰ νὰ ἐξαποστέλλωσιν Ἰησοῦντας! Οἱ Ἀγγλοὶ καὶ Ἀγγλαμερικανοὶ ἔχουν τὴν φιλανθρωπίαν μόνον εἰς τὸ στόμα!

Οἱ Ἰησοῦνται ἐδίδασκαν, — καὶ τοῦτο ἀνάγκη πᾶσα νὰ διδάσκῃ ὅστις ἀποβλέπει εἰς προσηλυτισμὸν, — ὅτι ἔξω τῆς ἐκκλησίας των δὲν ὑπάρχει σωτηρία· ἀλλ’ ἡμεῖς οὐδὲ τοῦτο φρονοῦμεν, οὐδὲ τοῦτο διδάσκομεν. “ Εἶναι σχεδὸν ἀπίστευτος,” ἔλεγεν ὁ Κοραῆς τὸ 1830, “ ἡ προθυμία τῶν Ἰησοῦντῶν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν παιδείαν, ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Γαλλίαν.”* ἀλλ’ αἱ Ἀποστολικαὶ Ἐταιρεῖαι καταβάλλουν ἀφειδῶς καὶ χρήματα καὶ κόπους διὰ νὰ ἐξαπλώσωσι τὰ φῶτα εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. Μία μόνη τῶν Ἐταιρειῶν τούτων ἐσύστησε πρὸ ὀλίγου, ἢ μέλλει νὰ συστήσῃ ἐντὸς ὀλίγου, ὀκτὼ γυμνάσια εἰς διάφορα μέρη

* Ἀπαχτα, Τόμ. γ’. Προλεγ. Σελ. κξ’.

τοῦ κόσμου, διὰ τὰς οἰκοδομὰς, τὰς βιβλιοθήκας, καὶ τὰ χημικὰ ἔ φυσικὰ ἐργαλεῖα τῶν ὁποίων χρειάζονται 100,000 διστηλῶν. Ἐσυστήθησαν δὲ καὶ τρία πανεπιστήμια, ἐν εἰς τὴν Καλκούτταν, ἄλλο εἰς τὴν Σεραμπόραν, καὶ ἄλλο εἰς τὴν Μαλάκκαν, εἰς τὰ ὁποῖα σπουδάζονται Ἰνδικαὶ ἔ Εὐρωπαϊκαὶ διάλεκτοι, αἱ ἐπιστήμαι, καὶ ἡ Χριστιανικὴ θεολογία.

“*Αὐποῦμαι πῶς ἐμποδιζόμεθα ἀπὸ τὸν ἴδιον Παῦλον νὰ δεχθῶμεν νέας διδασκαλίας,*” λέγει ἡ Ἐπιτροπὴ. Ἄλλὰ ποίας νέας διδασκαλίας; Τί κηρύττομεν ἡμεῖς, τὸ ὅποιον δὲν ἐκήρυξαν πρὸ ἡμῶν οἱ Ἀπόστολοι; Διδάσκομεν ὅτι “*Πνεῦμα ὁ Θεὸς· καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.*” * ὅτι “*εἰς Θεὸς, εἰς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀνθρώπος Χριστὸς Ἰησοῦς.*” † ὅστις “*ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν.*” ‡ “*ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.*” § “*καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους δι’ αὐτοῦ τῷ Θεῷ, ζῶν πάντοτε εἰς τὸ ἐκτυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν.*” || καὶ ὅτι “*οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία· οὔτε γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς.*” ¶ Πιστεύομεν μετὰ τοῦ θεολόγου οὗτος Πλάτωνος, ὅτι, “*ὅταν ὁ ἀνθρώπος δὲν ὁμολογήσῃ τὴν ἰδίαν ἀθλιότητα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, μήτε θέσῃ ὅλην τὴν ἐλπίδα ἔ πεποιθήσῃ τῆς σωτηρίας αὐτῆς εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, ἢ δὲν διάγῃ ζωὴν Χριστιανικὴν, τοῦ τοιοῦτος ἢ πίστις εἶναι ΝΕΚΡΑ, ΚΑΘ’ ἸΠΟΚΡΙΣΙΝ, ἔ ΜΑΤΑΙΆ.*” ** Εἶναι αὐταὶ νέαι διδασκαλῖαι; “*Οχι· εἴμεθα βέβαιοι ὅτι εἶναι τόσον παλαιαὶ, ὅσον αὐτὴ ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, καὶ θέλουσιν εἰσθαι φίλταται εἰς πάντα γνήσιον Χριστιανὸν μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος.*”

“*Εἶναι ἀπορίας ἄξιον,*” λέγει ἡ Ἐπιτροπὴ, “*πῶς οἱ Κύριοι οὔτοι μᾶς λέγουσιν κάθε στιγμὴν λόγον Θεοῦ, χωρὶς νὰ μᾶς φανερώσουν ποῖος εἶναι αὐτός.*” Ἄλλ’ ὁ Κύριος Ἰέτερο, εἰς τὴν ἐπιστολὴν του, φανερόναι καθαρῶτατα ὅτι ἐγνωεῖ τὴν Παλαιὰν ἔ Νέα Διαθήκην. Ὁ δὲ λόγος οὔτος δὲν εἶναι, ὡς τὸν ὀνομάζουσιν, καινός, ἀλλὰ τόσον παλαιός,

* Ἰωάν. δ'. 24. † Α'. Τιμ. β'. 5. ‡ Ῥωμ. ε'. 8. § Ῥωμ. δ'. 25.
|| Ἐβρ. ζ'. 25. ¶ Πράξ. δ'. 12. ** Ὁρθόδ. Διδασ. Σελ. 78, 79.

ὅσον ἢ πρώτη ἢ τελευταία τῶν ὑπὸ Θεοῦ γενομένων εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀποκαλύψεων.— Ὑπεμφαίνουσι ὅτι ἡ θρησκεία μας εἶναι γυμνή καὶ στερημένη ἀπὸ κάθε τελετῆν, ἀπὸ κάθε μυστήριον, ἀπὸ κάθε δόγμα. Ἄλλὰ παίζοντες ἢ σπουδάζοντες λέγουσι τοῦτο; Ἡμεῖς πιστεύομεν εἰς τὸ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος δόγμα, καὶ δεχόμεθα καὶ ὁμολογοῦμεν ὁλόκληρον τὸ Σύμβολον τῆς πίσεως. Πιστεύομεν εἰς τὰ μυστήρια τοῦ Βαπτίσματος καὶ τῆς Κοινωνίας, καὶ ἱερουργοῦμεν ἀδιακόπως ἢ τὸ ἓν καὶ τὸ ἄλλο. Πιστεύομεν δὲ καὶ εἰς χειροτονίαν διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν. Δὲν ἔχομεν λοιπὸν κάμμίαν τελετῆν, κανὲν μυστήριον, κανὲν δόγμα;

Μετὰ τοῦ Παύλου προθύμως λέγομεν, Καὶ εἰάν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ σᾶς κηρύξῃ ἄλλο Εὐαγγέλιον παρὰ τὸ κηρυχθὲν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων του, ἢ σᾶς φέρῃ δόγμα τι ἀντευαγγελικόν, ἀνάθεμα ἔστω. Ἄς ἀποδειχθῇ ὅτι διδάσκομεν τίποτε ἐναντίον τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τὸ δόγμα αὐτὸ, ὅποιονδήποτε καὶ ἂν ἦναι, θέλει ὑποπέσειν εἰς τὸ Ἀποστολικὸν Ἀνάθεμα. Εἰς τὰ πλέον οὐσιώδη ἄρθρα τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, συμφωνοῦμεν εἰς ἄλλα δὲ τινὰ, ὅχι τόσον ἀξιόλογα, διαφέρομεν. Διὰ τὸ λοιπὸν νὰ μὴ λέγωμεν μετὰ τοῦ Παύλου, “Εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν;” * καὶ εἰάν κατὰ τι φρονῶμεν διαφορετικῶς, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι θέλει μᾶς ἀποκαλύψειν ὁ πολυέλεος Θεός, εἰάν περιπατῶμεν κατὰ τὸν αὐτὸν κανόνα, ἢ γουν, τὸν θεῖον αὐτοῦ λόγον. Εἰς τὴν ἐκτεταμένην ταύτην βᾶσιν, τὸ ἐπαλαμβάνομεν, ἐπιθυμοῦμεν νὰ στηριζώμεθα. Ἄλλον θεμέλιον παρὰ τοῦτον κανεῖς δὲν ἐμπορεῖ νὰ βάλῃ. Εἰς τὸν θεμέλιον τοῦτον, τὸν ὅποιον ἔβαλεν ὁ Θεός, ἄς ἐποικοδομῶμεν ὅλοι. Πρέπει, λέγει ὁ Μητροπολίτης Πλάτων, “νὰ μεταχειριζώμεθα τὸν θεῖον λόγον ὡς κανόνα ὅλων τῶν ἡμετέρων λογισμῶν, ἢ νὰ τὸν ἀκολουθῶμεν ὡς ὁδηγὸν κατὰ πάντα. Τοῦτο εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον μέσον· καὶ πλανῶνται ἀπὸ τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ὅσοι ἢ τὸ ἀποβάλλουσιν, ἢ ἀκολουθοῦσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν τολμηρὰν περιεργίαν· ἐπει-

* Φιλιπ. γ'. 16.

δη 'καλῶς ποιῶμεν,' ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, 'προσέχοντες τῇ λόγῳ τοῦ Θεοῦ ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν ἀύχμηρῳ τόπῳ.' *

Μᾶς λέγουν οἱ Αἰδέσιμοι Κύριοι, ὅτι δὲν ἔχουν σκοπὸν νὰ ἐρίζωσιν. Οὔτε ἡμεῖς δὲν ἔχομεν τὴν παραμικρὰν κλίσιν εἰς τοῦτο· ἐγράψαμεν δὲ μόνον πρὸς φανέρωσιν τῆς ἀληθείας. Πολλὰ μάλιστα τῶν περιεχομένων εἰς τὰς σημειώσεις τῆς Ἐπιτροπῆς κὰν δὲν ἠγγίξαμεν εἰς τὰς παρατηρήσεις ταύτας. Πλήρης ἀπόκρισις ἤθελεν ἀπαιτήσῃν τόμον ὀλόκληρον, ὄχι ὀλίγας σελίδας. Μᾶς φαίνεται ὁμοῦς ἀναγκαῖον νὰ εἰδοποιήσωμεν τοὺς Ἕλληνας, τίνες εἶναι οἱ σκοποὶ μας, καὶ τίνες αἱ ἀρχαὶ μας. Περὶ μὲν τῶν σκοπῶν μας,—ἀπεδείξαμεν ἤδη, διὰ πολυαρίθμων μαρτυριῶν, ὅτι ἀνάγκη πᾶσα νὰ διδάσκωνται τὰ τέκνα τας Ἱερὰς Γραφάς· ὅθεν πάντοτε θέλομεν προσπαθεῖν νὰ διδάσκωμεν αὐτὰς εἰς τοὺς συχνάζοντας τὰ σχολεῖά μας. Θέλομεν δ' ἐπιμελεῖσθαι ὄχι ὀλιγώτερον νὰ ζολίζωμεν τὰ πνεύματά των μὲ διαφόρους ὠφελίμους γνώσεις. Ἐὰν δὲ μᾶς εἴπητις ὅτι γνωρίζουν ἤδη τὰ περὶ θρησκείας, λοιπὸν, ἀποκρινόμεθα μετὰ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, "οὐκ ἀμελήσομεν αὐτοὺς ἀεὶ ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καίπερ εἰδότας, καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρουσίᾳ ἀληθείας." †

* Ὁρθόδ. Διδασ. Σελ. 184, 185. Ὁμοίως ἐφρόνει καὶ ὁ Χρυσόστομος, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰ ἐξῆς·

"Ἐὰν λέγεται τίποτε μὴ περιεχόμενον εἰς τὰς Γραφάς, τῶν ἀκρατῶν ἢ διάνοια χυλαίνει· ποτὲ μὲν συγκατανεύσασα, ποτὲ δὲ ἀμφισβάλ्लεσσα, καὶ ποτὲ μὲν ἀποστρεφόμενη ὡς φλυαρίας τὰ λεγόμενα, ποτὲ δὲ κρίνεσά τα πιθανά· ἀλλ' ὅταν τῆς θείας φωνῆς ἢ μαρτυρίας προέλθῃ ἀπὸ τὰς Γραφάς, βεβαιώνει διὰ μιᾶς καὶ τοῦ λέγοντος τὸν λόγον, καὶ τοῦ ἀκούοντος τὴν διάνοιαν."—Ἐξήγ. εἰς Ψαλ. 96.

"Ἄς μὴ περιφέρωμεν τὰς τῶν πολλῶν δόξας, ἀλλ' ἄς ἐξετάζωμεν τὰ πράγματα. Διότι πῶς δὲν εἶναι ἀτοπον, εἰς μὲν τὰ χρέματα νὰ μὴν ἐμπιστεύωμεθα ἄλλας, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ν' ἀριθμῶμεν καὶ νὰ λογαριάζωμεν· ὅτε δὲ περὶ θρησκευτικῶν πραγμάτων εἶναι ὁ λόγος, ἀμελῶς νὰ παρασυρῶμεθα ἀπὸ τὰς τῶν ἄλλων δόξας· καὶ μάλιστα ἐνῷ ἔχομεν ὅλων ἀκριθεῖς ζυγαρίαν, καὶ γνώμονα, καὶ κανόνα, τῶν θείων νόμων τὴν ἀπόφασιν. Διὰ τοῦτο σᾶς παρακαλῶ καὶ ζητῶ ἀπ' ὅλους νὰ μὴ σας μέλη τί φρονεῖ περὶ τούτων ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ἀλλὰ νὰ μανθάνετε ταῦτα ὅλα ἀπὸ τὰς Γραφάς."—Ἐρμην. εἰς τὴν πρὸς Κορ. Β'. Ὁμιλ. 17'.

"Μὴ προσμεινῆς ἄλλον διδάσκαλον· ἔχεις τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Κάνεις δὲν σε διδάσκει ὡς ἐκεῖνα. Διότι ὁ ἀνθρώπινος διδάσκαλος πολλάκις ἐπικρύπτει πολλὰ καὶ διὰ κενοδοξίαν καὶ διὰ φθόνον."—Ἰπόμν. εἰς τὴν πρὸς Κολοσ. Ὁμιλ. 9'.

† Β'. Πέτ. ἀ. 12.

Περὶ δὲ τῶν ἀρχῶν μας, εἶναι ὅπως αἱ ἀρχαὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Δὲν ὁμολογοῦμεν ἄλλον κανόνα παρά τὰς Γραφάς, οὐδὲ γνωρίζομεν ἄλλον δεσπότην παρά τὸν Χριστόν.

Δι' ὅσας εὐεργεσίας ἔλαβε τὸ ἔθνος σας, καὶ δι' ὅσας ἔλαβε τὸ ἰδικόν μας, ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀποδίδομεν εὐχαριστίας εἰς τὸν δοτῆρα τοῦ Εὐαγγελίου· καὶ βέβαια οὔτε εἰς παλαιὰς ἔριδας οὔτε εἰς διαιρέσεις θρησκευτικὰς θέλομεν νὰ ὑποπέσετε. Ἄλλ' ἐκ βάθους ψυχῆς εὐχόμεθα νὰ ἴδωμεν ἅπαντας, καὶ νέους ἢ γέροντας, καὶ πτωχοὺς καὶ πλουσίους, ἱκανοὺς καὶ προθύμους νὰ ἀναγινώσκωσι τὰς ἱερὰς Γραφάς εἰς γλώσσαν, τὴν ὁποίαν καταλαμβάνουν· καὶ νὰ τὰς ἀναγινώσκωσιν ὡς τὴν μόνην ἐκ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀποκάλυψιν, ὡς τὸν μόνον κανόνα πίστεως ἢ πράξεως, τὸν μόνον ἀλάνθαστον ὁδηγὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ἐτρέφαμεν, καὶ τρέφομεν ἀκόμη, τὴν πεποίθησιν, ὅτι ὁ λαὸς ἐν γένει εὐγνωμονοῦν πρὸς τὸς ὅσοι βοηθοῦν αὐτοὺς νὰ ἐκπαιδεύωσι τὰ τέκνα των· ἐπειδὴ πάντοτε οἱ “Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν.”* εὐγνωμονοῦν δὲ, ὡς ἐλπίζομεν, ὄχι ὀλιγώτερον, εἰς τοὺς ὅσοι προσπαθοῦν νὰ καταστήσωσιν αὐτὰ ὅμοια τοῦ Τιμοθέου, τὸν ὁποῖον τόσον ἐπαιεῖ ὁ ἅγιος Παῦλος, διότι ἐγνώριζεν “ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα, τὰ δυνάμενα σοφίαν εἰς σωτηρίαν.”†

Τελειόνομεν τὰς παρατηρήσεις ταύτας, ἐκφράζοντες εὐνοίαν εὐκρινῆ πρὸς τοὺς Αἰδεσίμους Κυρίους τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, τοῦ ὁποίου ἢ οἱ ὑποφαινόμενοι καὶ μυριάδες ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς αὐτῶν εἶναι γνησιώτατοι φίλοι.

Οἱ Ἐν Σμύρῃ

Ἄγγλοι ἢ Ἀγγλαμερικανοί

Ἐν Σμύρῃ, Ἰουνίου 22, 1836.

Ἀποστολοκῆρυκες.

* Α'. Κορ. α'. 22.

† Β'. Τιμ. γ'. 15.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000051329